

2017

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

DIPLOMSKA NALOGA

DIPLOMSKA NALOGA

KATARINA ZIDAR

KATARINA ZIDAR

KOPER, 2017

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Diplomska naloga

ODPRTJE NATUROPATSKE TRGOVINE IN
AMBULANTE: RAZISKAVA TRŽIŠČA

Katarina Zidar

Koper, 2017

Mentor: doc. dr. Armand Faganel

POVZETEK

Diplomsko delo obravnava nekonvencionalno medicino, posebej naturopatijo. Naloga predstavlja metode KAM in pravno ureditev zdravilstva ter možnosti za izobraževanje in pridobitve naslova naturopat v Sloveniji. V raziskovalnem delu, ki vsebuje anketo in dva intervjuja, pa razišče prepoznavnost celostne obravnave človeka v obalnih občinah, identificira potencialne uporabnike storitev ter razišče možnosti za najboljšo lokacijo postavitve naturopatske ambulante in trgovine. Na koncu obravnava tudi strategijo trženja storitev in izdelkov ter poda priporočila ob odprtju dejavnosti.

Ključne besede: nekonvencionalna medicina, metode KAM, holistična obravnava, naturopatija, naturopatska šola, zakonska ureditev.

SUMMARY

The bachelor thesis deals with complementary and alternative medicine, specifically naturopathy. It represents CAM methods, legal regime and opportunities for education in Slovenian naturopathic schools. In the empirical part of thesis, which contains a short survey and interviews, we study visibility of holistic approach and define potential clients of naturopathic clinic. It also analyses the best possible location of the clinic and deals with marketing issues. At the we propose recommendations for opening the company.

Key words: CAM, naturopathy, legal regime, holistic approach, naturopathic school, naturopathic clinic.

UDK: 005.346:615.8(043.2)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju za nesebično pomoč, usmerjanje in spodbudne besede.

Hvala Tamari za idejo in moralno podporo, Nataši in Katji, ker sta mi stali ob strani in mi pokazali, da ni nikoli prepozno.

Posebna zahvala pa gre moji družini, Danijelu, Nini in Nejcu, ki so me ves čas brezpogojno podpirali pri nastajanju mojega dela.

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Komplementarna in alternativna medicina (KAM)	3
2.1	Zdravilski sistemi in metode KAM.....	4
2.1.1	Zdravilski sistemi	5
2.1.2	Zdravilske metode	7
2.2	Naturopatija.....	12
2.2.1	Temelji naturopatije	13
2.2.2	Naturopat	13
2.2.3	Pridobitev izobrazbe v Sloveniji	14
2.2.4	Najpogostejše tehnike v Sloveniji	16
3	Pravna ureditev zdravilstva v Sloveniji	23
4	Raziskava	28
4.1	Anketa	28
4.2	Intervju	31
4.3.1	Oseba A, prihodnja naturopatinja.....	32
4.3.2	Oseba B, prihodnja naturopatinja.....	33
4.4	Lokacija ambulante in trgovine	34
4.5	Oglaševanje storitev	35
5	Ugotovitve in priporočila	37
6	Sklep	39
	Literatura in viri	42
	Priloga	46

PONAZORILA

Preglednica 1: Statistični podatki anketirancev.....	28
Preglednica 2: Podatki o zakonskem stanu in družinskih članih.....	29
Preglednica 3: Podatki o izobrazbi anketirancev.....	29
Preglednica 4: Podatki o zaposlitvi anketirancev.....	30

1 UVOD

V času, ko klasična medicina dosega izjemne uspehe na področjih genetike, diagnostike in laserske kirurgije, se hkrati povečuje zanimanje tudi za tradicionalno medicino, čeprav se zdi to protislovno. Farmacevti se trudijo in vlagajo enormne količine denarja v izoliranje in sintetiziranje kemičnih snovi iz zdravilnih rastlin, istočasno pa raste tudi prodaja izdelkov, ki te snovi vsebujejo v naravni obliki.

Pred leti smo ljudje polagali upe v čudeže znanosti, v odkritje pomembnih zdravil, kot je penicilin, ki jih seveda ne smemo zanemariti, so pa izpodrinila zdravorazumska tradicionalna prepričanja, ki so temelj naturopatije in drugih tradicionalnih metod zdravljenja. Medtem se je pokazalo, da klasični medicini ne uspe vedno pozdraviti kroničnih bolezni in bolezni, ki jih povzročajo okolje, stres in psihološki dejavniki, saj ta prisega na sintetična zdravila. Ta imajo povečini negativne stranske učinke, ravno tako se zvišuje odpornost na antibiotike, zato smo bili prisiljeni ponovno razmišljati o tradicionalni medicini. V sodobni družbi je veliko različnih pogledov na zdravljenje in vzdrževanje zdravja, hkrati pa obstaja tudi veliko različnih načinov za doseg tega. Uradna medicina na tem področju še vedno prevladuje in kaže smer, istočasno pa obstajajo tudi druge metode, predstavnice komplementarne in alternativne medicine (KAM)¹. Skupna vsem KAM metodam je celostna obravnava človeka kot edinstvene celote.

Danes je zdravje ena najpomembnejših vrednot sodobne družbe in ima veliko vlogo pri uspešnem delovanju človeka v družbi. Ne gre le za zdravje kot odsotnost bolezni, vendar še dodatno za izboljšanje psihofizičnega stanja, kar nam omogoča boljši položaj v družbi. Ljudje smo danes primorani biti boljše poučeni kot generacije pred nami in hkrati prevzemamo večjo odgovornost za svoje zdravje. V zadnjih letih smo začeli upoštevati celostni pristop k zdravljenju oziroma k ohranjanju zdravja ter s tem izboljševati samega sebe, svojo duhovnost, z uporabo različnih praks, ki imajo terapevtski učinek. Kot posledica tega se je povečala potreba po znanju o preventivnem delovanju in promociji zdravja, ki pa ne deluje več samo preko kanalov uradne medicine, ampak se uporabljajo tudi metode KAM.

Za temo diplomskega dela smo se odločili na pobudo prihodnje naturopatije, ki še nima popolnoma izdelane vizije za v prihodnje in smo ji s tem poskušali pomagati raziskati osnove, na katerih bo gradila svoje načrte. Hkrati pa so metode KAM blizu tudi nam; že nekaj let poskušamo v življenje implementirati čim več naravnih metod, večina pri otrocih, in jih s tem obvarovati prezgodnjega zastrupljanja s farmacevtskimi pripravki ter jih naučiti zdravega stila življenja. Ko smo v nekem trenutku ugotovili, da otrokom nismo najboljši vzor ter da je

---

¹ KAM je kratica za komplementarno in alternativno medicino

življenjski tempo, ki je poln stresa, neprimerne prehrane in drugih navad, pustil velike posledice tudi na našem zdravju, smo se zamislili. Sicer še vedno uporabljamo tudi zdravila klasične medicine, saj se zdravstveno stanje še ni popolnoma ustalilo, si pa veliko pomagamo ravno s KAM metodami, večina z naturopatijo in homeopatijo. Predvidevamo, da bomo lahko v dobrem letu zdravila popolnoma opustili in jih nadomestili z naravnimi pripravki.

Namen diplomskega dela je tako predstaviti nekonvencionalno medicino, posebej naturopatijo, in raziskati prepoznavnost in povpraševanje po storitvah holistične medicine na Obalnem območju. Hkrati pa želimo preučiti možnosti za odprtje naturopatske ambulante in trgovine.

Za cilje diplomskega dela smo si zadali preučiti dostopno literaturo in vire s področja komplementarne medicine, predvsem vejo naturopatija in ugotoviti, kakšen je pravni položaj zdravilstva v Sloveniji. Kakšna sta prepoznavnost in povpraševanje po naturopatskih storitvah, smo izvedeli ter s tem identificirali potencialne kupce oziroma uporabnike. Določiti smo želeli najboljšo lokacijo postavitve ambulante in trgovine na Obalnem območju ter pripraviti strategijo trženja naturopatskih storitev in izdelkov.

Naleteli smo na oviro pri samem konceptu naloge, saj o naturopatiji sami ni dostopne veliko literature oziroma se naturopatija prepleta z drugimi metodami, ki jih uvrščamo med komplementarno in alternativno medicino. Da bi bolje razumeli umestitev naturopatije v KAM, smo predstavili tudi druge metode.

2 KOMPLEMENTARNA IN ALTERNATIVNA MEDICINA (KAM)

Komplementarna in alternativna medicina (KAM) je ime za skupek terapevtskih tehnik, ki niso del klasične medicine, jo pa povečini dopolnjujejo. Skupni imenovalac vseh terapevtskih tehnik KAM je celostna obravnava posameznika. Migdow (2000, 12) je v uvodu v Alternativno družinsko zdravstveno enciklopedijo napisal, da je središče alternativne medicine načelo celote ali misel, da so vsi vidiki osebnosti med seboj povezani. Meni tudi, da medtem ko konvencionalna medicina gleda na zdravje kot odsotnost bolezni, mislijo alternativni zdravniki o zdravju kot o ravnovesju telesa, uma in duha. Področje KAM pridobiva aktualnost, ker se ljudje vse bolj zavedamo, da lahko sami za svoje zdravje in dobro počutje storimo največ. Ravno te prednosti pred klasično medicino ponujata komplementarna in alternativna medicina, saj ne samo, da človeka obravnavata kot celoto, vendar mu hkrati omogočita tudi aktivno sodelovanje pri samem procesu, kar pride do izraza predvsem pri boleznih psihosomatskega izvora. Torej sta komplementarna in alternativna medicina medicini, ki temeljita na celostnem ali holističnem prepričanju.

»Holizem (beseda izvira iz grške besede *holos*, ki pomeni »cel«) je miselni nazor, ki zagovarja, da je vsaka stvar v vesolju večja in različna kot seštevek njenih posameznih delov« (Woodham in Peters v Enciklopedija komplementarne medicine). Mnoge holistične vede o zdravljenju temeljijo na ravnovesju telesa. To dokazujejo že starodavni simboli iz vzhodnih kakor tudi zahodnih kultur (jin in jang, kaducej). Homeostaza je ravnovesje telesa in uma in holistični terapevti verjamejo v sposobnost medsebojnega uravnavanja. Če je del celote obremenjen, to vpliva na drugi del in ravnovesje je porušeno; to se zgodi, ko smo v stresu – fizičnem ali umskem. Dolgotrajno prilagajanje stresu lahko vodi v izčrpanost in bolezen.

Ni pa holizem samo domena komplementarnih terapevtov, temveč tudi v klasični medicini najdemo zdravnike, ki paciente obravnavajo celostno; predvsem so to psihologi in psihiatri. Ravno tako pa se holistični terapevti osredotočajo tudi na telesne simptome; osteopati in kiropraktiki so samo eni izmed njih. V veliko primerih se kot najboljša rešitev pokaže kombinacija obojega, sodelovanje klasične in komplementarne medicine, saj se lepo dopolnjujeta. Kot primer vzamemo bolnika, ki trpi za migreno. Klasični zdravnik bi na pacienta gledal z vidika simptomov in bi mu predpisal protibolečinsko terapijo v obliki tablet; bolečine bi minile. Komplementarni terapevt bi na pacienta gledal kot celoto – bolečine bi ravno tako odpravil z zdravili, ki pa bi temeljila na naravnih substancah (npr. homeopatija, fitoterapija ipd.), hkrati pa bi se ukvarjal tudi z vzroki bolečin in jih poskušal odpraviti, na primer z dieto, masažo, spreminjanjem vsakodnevnih navad. Vsekakor pa ne smemo zanemariti dejstva, da ista terapija deluje različno na vsakega posameznika – bodisi terapija konvencionalnega bodisi komplementarnega zdravnika, terapevta.

Kakor že napisano je KAM skupno celostno obravnavanje človeka, razlikujeta se pa v tem, da se komplementarna medicina uporablja kot dodatek konvencionalni medicini, alternativna medicina pa kot nadomestek običajnim medicinskim pristopom. Alternativne prakse same

načeloma niso sprejete s strani uradne medicine, v kombinaciji s komplementarnimi praksami pa z njimi simpatizira, kljub temu da znanost KAM še vedno ne priznava povsem, saj njima v korist ni empiričnih dokazov (mavicevap.com, b. l.).

Če opredelimo pojme, je klasična (tudi ortodoksna, konvencionalna, znanstvena) medicina veda, ki temelji izključno na znanstveno dokazanih in strokovno preverjenih metodah, komplementarna medicina je dopolnilna medicina, ki se s klasično medicino dopolnjuje, alternativna medicina pa je nadomestna medicina in deluje kot substitut za klasično medicino, se z njo izključuje. Integrativna medicina pa je medicina, kjer zdravnik klasične medicine in zdravilec neposredno sodelujeta ali sta celo oba v eni osebi (Wikipedija, 2017a).

2.1 Zdravilski sistemi in metode KAM

Komplementarna in alternativna medicina sta skupek raznolikih praks, ki se med seboj prepletajo z medicinskimi in drugimi vidiki življenja, igrata veliko vlogo pri skrbi za zdravje in posameznika obravnavajo kot celoto. Njuno področje je zelo široko in zato je težko v okviru spraviti vse pristope in prakse. Te se pojavljajo vedno znova, se preoblikujejo, prekrivajo.

Jelenc (2011, 63–68 cit. po Stone in Katz 2005, 46–48; National Center for Complementary and Alternative Medicine, 2010) pravi, naj bi bile v Evropi najbolj popularne tehnike naturopatija, homeopatija, kiropraktika, tradicionalna kitajska medicina z akupunkturo, osteopatija ter antropozofska medicina.

Zakon o zdravilstvu (ZZdrav), Uradni list RS², št. 94/07 in 84/11, sprejet leta 2007, loči med zdravilskimi sistemi in zdravilskimi metodami. Glede na ZZdrav (4. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) v zdravilski sistem spadajo homeopatija, tradicionalna kitajska medicina (TKM), tradicionalna indijska medicina, znana tudi kot ajurveda in še druga zdravilstva, ki jih v svojem magistrskem delu naniza Jelenc (2011, 67). Dodaja še unani-perzijsko tradicionalno zdravilstvo, tradicionalno tibetansko zdravilstvo, antropozofijo in osteopatijo.

ZZdrav (4. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) zdravilske metode deli na štiri skupine, glede na temeljni način izvajanja. Opredeljene so kot:

- »metode interakcije med umom in telesom« (metode, ki krepijo sposobnost duha, da vpliva na delovanje telesa):
  - cvetna terapija,
  - zvočna terapija,
  - terapija z barvami
  - avtogeni trening,

---

² Uradni list Republike Slovenije = Ur. l. RS

- meditacija,
- psihoterapija in svetovanje,
- avtogeni trening,
- joga,
- biosinergija in drugo;
- » *biološko osnovane metode*« (metode, pri katerih se za zdravljenje in preprečevanje bolezni uporabljajo živila, zdravilna zelišča in mikronutrienti):
  - fitoterapija
  - postenje,
  - kneippanje,
  - diete in drugo;
- » *manipulativne in telesne metode*« (metode, pri katerih se za zdravljenje in preprečevanje bolezni premikajo deli telesa):
  - akupresura,
  - akupunktura,
  - Bownova terapija,
  - kiropraktika,
  - kraniosakralna terapija,
  - manualna terapija,
  - osteopatija,
  - refleksoterapija,
  - tui-na masaža in drugo;
- » *energijske metode*« (bistvo teh metod je uravnovešanje energije med umom in telesom)
  - bioresonanca,
  - radiestezija,
  - reiki (polaganje rok) in drugo.

2.1.1 Zdravilski sistemi

Tradicionalna medicina je izraz, ki ga povečini uporabljamo za zdravilske sisteme, ki izhajajo iz ljudskega izročila. Opis sistemov je povzet po enciklopedijah (Woodham in Peters, 1998), (Pietroni, 1996) ter (Bizjak, Veljanovič in Ilich, 2003). Opisali smo samo nekaj bolj znanih sistemov.

Homeopatija

Homeopatija je sistem zdravljenja, katerega temeljno načelo je, da »podobno zdravi podobno« (similia similibus curentur). To načelo zasledimo že v Hipokratovih delih iz 5. stoletja pred našim štetjem, ponovno ga je v 18. stoletju obudil nemški zdravnik Hahnemann, ko je v svojem delu Razprava o razumni medicini (An Organon of Rational Medicine)

utemeljil izhodišča homeopatije. Sama beseda *homeopatija* je Hahnemannova sestavljenka iz grških besed *homois* (enak) in *pathos* (trpljenje). Zdravljenje s homeopatskimi zdravili ne zatira bolezenskih znakov, temveč spodbuja samozdravljenje telesa. Pri tem so pomembnejši simptomi, ki jih ima bolnik kot pa sama diagnoza. Zdravilo je individualizirano, pripravi se za vsakega bolnika posebej, saj je Hehnmann mnenja, da imajo lahko ljudje z enako diagnozo zelo različne simptome oziroma so ti pri posamezniku drugače izraženi, homeopatska diagnoza pa se mora postaviti po celostnem pristopu. Zdravila se pripravljajo po posebnem postopku, ki mu pravimo potenciranje. Dobiti jih je mogoče v obliki manjših ali večjih kroglic ali so pripravljena kot kapljice. Na začetku lahko homeopatsko zdravilo povzroči poslabšanje simptomov, ki pa so kratkotrajni in načeloma pomenijo dober odziv na zdravilo. Dolgotrajnejša poslabšanja so redka; v teh primerih pa se mora učinek zdravila izničiti z drugim homeopatskim zdravilom ali s kavo, ki je antidot za mnoga homeopatska zdravila. Sistem je rezultat skrbnih preizkusov, opazovanj in kliničnih izkušenj – obstajajo tudi znanstveni dokazi in raziskave. Eno izmed pomembnejših študij je leta 1994 objavila revija *The Lancet*, v kateri je dr. Reilly z univerze v Glasgowu dokazal uspešnejše zdravljenje s homeopatskimi zdravili kot s placebom pri lajšanju senenega nahoda in astme.

Ajurveda

Ajurveda je tradicionalni sistem zdravljenja, ki izvira iz Indije. »Ajurveda je sanskrtska beseda in dobesedno pomeni »znanost življenja«. *Ajur* pomeni življenje, *veda* pa znanost ali znanje« pravi Morisson (1996). Če povzamemo njeno razlago sanskrta, je to »čudovit, močan in zvočen jezik s strukturo in bogastvom, ki ju ne moremo najti skoraj pri nobenem sodobnem jeziku«. Ajurveda je v uporabi že od leta 2500 pred našim štetjem, temelji na osnovnih principih življenja; gre za kombiniran sistem spodbujanja zdravja, preprečevanja bolezni in zdravljenja. Značilnost vsakega posameznika je določena na razmerju treh osnovnih sil – *doš*. To so *vata*, *pita* in *kapha*; so dinamične sile, uravnavajo vse fiziološke in psihološke procese v telesu in umu. O *doš*ah govorimo kot o zraku (*vata* – uravnava gibanje in živčni sistem), ognju (*pita* – vir energije, uravnava prebavne in biokemične procese) in vodi (*kapha* – nadzoruje rast in razvoj tkiv). *Doše* so vedno v gibanju, se spreminjajo, ajurveda pa si prizadeva doseči ravnovesje med njimi. Ravnovesje *doš* ali zdravje si zdravilci prizadevajo povrniti s tehnikami čiščenja, prehrano, zelišči in masažami ter z jogo in dihalnimi vajami. Da bi ugotovili, kako ravnovesje vzpostaviti, se poglobijo v bolnika, prisluhnejo njegovim težavam, posebej pa se posvetijo bolnikovi prehrani, dihanju in spanju ter duševnemu stanju (Wikipedija, 2016).

Tradicionalna kitajska medicina (TKM)

Temelj sistema sta *jin* in *jang*, nasprotni si sili, ki pa druga drugo dopolnjujeta in morata biti v popolnem ravnovesju, če želimo zdravo telo – v kitajski medicini pomeni porušeno

energetsko ravnovesje med ženskim principom (jin) in moškim principom (jang) bolezen. Po mnenju TKM je jin (ženska) energija mehka, mrzla, temna in mokra, jang (moška) pa popolnoma nasprotna – trda, topla, suha. Kadar jin in jang sodelujeta, nastane *chi* – to je nevidna življenjska sila, ki se pretaka in kroži po telesu po *meridijanih*.

Meridijani so kanali, ki potekajo zrcalno vzdolž telesa v parih – šest meridijanov po levi in šest po desni strani telesa. Po »teoriji meridijanov« velja, da če *chi* prosto teče po meridijanih in notranji organi delujejo v harmoniji, se človek lahko izogne bolezni. V nasprotju pa je bolezen posledica nepretočnosti meridijanov, ki sledi v nepravilno delovanje organov. Na vseh meridijanih je okoli 365 točk, preko katerih lahko terapevt vpliva na pretočnost meridijanov in s tem na kroženje čija. To se v TKM počne s pomočjo *akupunkture* – zdravilec, ki je ustrezno usposobljen in izobražen, zabada tanke, sterilne igle različnih dolžin in debelosti na točke, ki spodbudijo oziroma preusmerijo pretok energije.

Poleg akupunkture se pri TKM uporablja tudi *metoda ventuz* (vakuumskih kozarcev), *akupresura* in *naravna zelišča*, ki so lahko živalskega ali rastlinskega izvora. Največ raziskav o učinkih akupunkture je leta 1988 v Belfastu opravil profesor Dundee, objavil jih je v reviji *Journal of the Royal Society of medicine*. Revija *Lancet* pa je leta 1989 poročala o pozitivnih učinkih akupunkture na zasvojenost z drogami in alkoholom. Tudi svetovna zdravstvena organizacija (WHO) je ugotovila več kot štirideset zdravstvenih težav, ki jih je mogoče zdraviti in lajšati z akupunkturo. Podobno kot akupunktura pa odpravlja blokade meridijanov tudi akupresura (mikromasaža). Gre za podobno tehniko, s tem, da akupunktturnih točk ne zbadamo, jih samo stimuliramo s pritiski prstov ali posebnimi paličicami. Akupresuro lahko opravljamo tudi doma in si sami lajšamo vsakodnevne težave, ne da bi bili za to posebej šolani. Poznati je treba le osnove tehnike, pravilno poiskati točke za pritiskanje in se držati navodil v izbranem priročniku.

2.1.2 Zdravilske metode

Osnova te metode je premikanje oziroma manipulacija delov telesa, kot so kosti, sklepi, mehka tkiva, limfni in pretočni sistem. S tem preprečujejo in zdravijo bolezni. Moč teh terapij je v gibanju in dotiku – dotik doseže odziv telesa in uma na več ravneh. Pojavi se napetost v telesu, čutni odziv, spremenita se dihanje in hitrost krvnega obtoka. Opišemo nekaj najbolj poznanih metod. Povečini so opisi povzeti po enciklopedijah (Woodham in Peters, 1998) in (Pietroni, 1996).

Manipulativne in telesne metode

- *Kiropraktika in osteopatija*

Izraz kiropraktika izhaja iz starogrških besed *cheiro* (roka) in *praktikos* (dejavnost) – dobesedno »ročna dejavnost«. Manipulacijo hrbtenice je izvajal že Hipokrat v 5. stoletju pred našim štetjem, kiropraktiko pa je razvil Palmer iz Kanade, leta 1895. Je ena izmed najstarejših metod zdravljenja različnih bolezni s pomočjo manualne terapije, ki vključuje delo s hrbtenico, sklepi in notranjimi organi. Najpomembnejši del je hrbtenica, ki povezuje možgane in telo, je opora telesa samega in varovalo živčnega sistema. Kakršna koli neuravnanost hrbtenice lahko povzroči bolečino, hkrati pa tudi prizadene delovanje celega telesa.

Zdravljenje je bilo priljubljeno in se je hitro razširilo v Evropo, Avstralijo in na Novo Zelandijo. Še vedno velja, da je kiropraktikov več v Ameriki kakor v Evropi; Palmer je prvo šolo ustanovil leta 1897, zdaj je samo v ZDA registriranih najmanj šest šol in več kot petdeset tisoč kiropraktikov (ZRSZ, b. l.).

Beseda osteopatija izhaja iz grščine – *osteon* (kost), *pathos* (bolezen), predstavlja umetnost upravljanja z zdravjem, ki se gradi na celostnem poznavanju anatomije in fizionomije telesa. Metodo je razvil dr. Still sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Po njegovi zaslugi je bila ustanovljena tudi prva osteopatska šola v ZDA, leta 1892.

Osteopat uporablja posebne ročne metode (raztegovanje in napenjanje kosti, sklepov in mišic skeleta), ki izboljšujejo gibljivost telesa (strukturalna terapija), lobanjski osteopat premika kosti lobanje z nežnimi pritiski (kranialna terapija), boljše prekrvavitev notranjih organov in limfe pa doseže z visceralno terapijo (Verbitskiy, 2017a). Metoda se uporablja po celem svetu, zelo popularna je tudi v evropskem prostoru, tudi pri nas.

Obe metodi poudarjata moč samozdravljenja telesa brez uporabe zdravil ali operativnih posegov. Delo kiropraktika in osteopata temelji na odnosu strukture telesa (posebej hrbtenice) in vedenju telesa, ki ga nadzoruje živčni sistem, ter kako se ta odnos odraža na obnavljanju in ohranjanju zdravja. Oba terapevta pa čutita veliko odgovornost do svojega dela in sta s tem vedno pripravljena sodelovati z drugimi terapevti in zdravniki klasične medicine; vse v dobro pacienta (WFC, 2009).

- *Kraniosakralna terapija*

Kraniosakralna terapija se je razvila iz osteopatije – kranialne terapije, kjer z nežnimi dotiki in pritiski prstov terapevt »premika« lobanjske kosti – rečeno v grobem. Osnove je postavil že Still, koncept pa je pred približno sto leti postavil Sutherland, ko je odkril, da možgani niso obdani s fiksno in negibno lobanjo (kranium), ampak so kosti med sabo povezane s šivi, kjer

je moč zaznati minimalno gibanje. Odkril je tudi povezavo med možganskim likvorjem, opnami in sistemom možganskega žilja ter drugimi mehкими tkivi v telesu (Soma Integra Lutman, 2010a).

Soma Integra Lutman (2010b) razlaga, da je Sutherland delal eksperimente na sebi, da bi preučil kosti lobanje, spremembe počutja pa skrbno zapisoval. Upledger³ je bil tisti, ki je njegovo delo poglobil in ga nadaljeval, predvsem se je osredotočil na obravnavo mehkih tkiv, fluidov, membran in ritma gibanja kraniosakralnega sistema. Njegove raziskave in uporaba spoznanj o kraniosakralnem ritmu so vodila v razvoj kraniosakralne terapije. Terapija je nežna manualna tehnika, ki je učinkovita predvsem pri kroničnih boleznih, pri boleznih, katerih vzrokov ne poznamo najbolje, pri ponavljajočih se okužbah in slabi odpornosti. »Sodobniki dr. Upledgerja so njegovo delo dopolnili z obravnavo notranjih organov, mišic in ovojnic ter limfnega sistema,« ugotavlja Verbitskiy (2017b).

Kakor že napisano, je kraniosakralna terapija manualna terapija, katere posebnost je obravnavanje in stimuliranje sklepov kosti glave, hrbtenice in medenice z nežnimi dotiki in pritiski rok. Gre za dotike prstov, dlani, ki uravnavajo pretok cerebrospinalne tekočine, katerega cilj je vzpostavitev ravnovesja v telesu, da se sprostijo blokade in s tem »vklop notranjega zdravnika«, ki telesu omogoči, da se zdravi samo (Verbitskiy, 2017b).

Energijske metode

Pri energetskem zdravljenju obstaja veliko metod, njihovo bistvo pa je uravnovešanje energije v duhu in telesu človeka. V to skupino spadajo bioresonanca, bioenergoterapija, reiki oziroma polaganje rok, infopatija, radiesteziya, prana terapija. Za vpogled v tip metode vam predstavimo dve najbolj poznani tehniki, katerih opise smo povzeli po enciklopedijah (Woodham in Peters, 1998) in (Pietroni, 1996) ter po Gomezel (2017a).

- *Reiki*

Reiki je univerzalna življenjska energija, ime izhaja iz japonskih besed *rei* (univerzalen) in *ki* (življenjska energija). Je oblika japonskega duhovnega zdravljenja, ki temelji na starodavnem tibetanskem budizmu, ustanovitelj oziroma obuditelj reikija pa je dr. Usui, po katerem se tudi imenuje osnovni reiki (Usui Reiki, okoli 1900). Metoda deluje na moči pozitivne energije tako, da izpodriva negativnost iz teles (fizično, mentalno, čustveno in eterično telo) in vzpostavlja ravnovesja, telesa očisti blokad, toksinov, potlačenih čustev ipd. (Gomezel, 2017b). Gomezelova pravi, da prednost reikija vidi v tem, da deluje tudi na vzroke – ti so pogosti na naši čustveni in mentalni ravni – in ne samo na posledice in s tem začne

---

³ Dr. John Upledger je bil profesor osteopatske medicine

vplivati na vzroke, zaradi katerih je do težav sploh prišlo. Vsak od nas v sebi že nosi energijo, tako da polaganje rok na telo v bistvu ni nič posebno novega, saj terapevt dovaja življenjsko energijo pacientu, da dopolni moč na območju, kjer je primanjkuje. Terapevt s tem tudi čisti svoje energijske zastoje in spodbuja svojo notranjo moč in osebno rast (Woodham in Peters, 1998). Reiki lahko izvaja vsak, ni povezan z religijo, spolom ali barvo kože; treba se je le odpreti za pozitivno energijo in se naučiti nekaj korakov postopka. Posebna izobrazba ni potrebna, vse potrebno pa se lahko naučimo na tečajih.

- *Bioresonanca*

Bioresonanca je fizikalna metoda zdravljenja, ki združuje znanost tradicionalne kitajske medicine, klasične medicine in moderno znanost biofizike. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je nemški zdravnik, dr. Morell, dobil zamisel za terapijo z uporabo elektromagnetnih nihanj iz telesa. Skupaj z inženirjem Raschkejem sta razvila aparat, ki sta ga poimenovala MORA (Morell, Raschke), njuna zamisel pa se je razvijala in v dobi hitrega razvoja računalniške tehnologije smo dobili napravo BICOM, kratica za bio-communication. Napravo sta razvila v diagnostične in zdravstvene namene, temelji pa na zdravljenju s človekovo lastno frekvenco. Sprejem in oddajanje informacij poteka preko elektrod (Žagar, 2010). »Pri BICOM terapiji uporabljamo fenomen resonance tako, da s pomočjo specialnih električno-prevodnih elektrod vzamemo spekter tako zdravih kot bolezenskih nihanj iz telesa in jih preko kabla vodimo v aparat. Ta jih glede na nastavljen program ustrezno obdela in jih tako vrača nazaj v telo. Zdrava nihanja vračamo v telo nekoliko okrepljena v enaki sliki, medtem ko bolezenska nihanja obrnemo v zrcalno sliko in jih tako pošiljamo nazaj v telo. S tem krepimo zdrave procese v telesu, bolezenska nihanja pa počasi izničujemo in s tem seveda tudi simptome bolezni« (Žagar, 2010).

Cilj terapije je torej izničiti vse vplive, ki povzročajo težave in s tem ponovno vzpostaviti moč telesa, da se zdravi samo.

Metode interakcije med umom in telesom

V skupino so uvrščene metode, ki temeljijo na umu in čustvih, z njimi pa poskušajo terapevti uporabiti moč misli, občutkov in domišljije, da bi vplivali na zdravo telo. Descartes je okoli leta 1600 napisal, da je telo ločeno od uma. Več kot tristo let kasneje pa so raziskave pokazale, da sta um in telo nerazdružljivo povezana. Spet se srečamo s holizmom, ki nas uči, da človeka obravnavamo kot celoto, ne pa kot seštevke ločenih delov (Woodham in Peters, 1998). Med te metode spadajo psihoterapija, avtogeni trening, hipnoterapija, meditacije, zvočna terapija, terapija z barvami in druge. Tukaj opišemo dve metodi, ki sta med najbolj poznanimi, opise smo delno povzeli po enciklopedijah (Woodham in Peters, 1998) in (Pietroni, 1996), podatke pa smo našli tudi v knjigi Avtogeni trening (Grasberger, 2004).

- *Avtogeni trening*

Beseda *avtogeni* izhaja iz grščine in pomeni »izhajajoč iz znotraj«, je sprostitvena metoda, ki temelji na delu človeka samega. S pomočjo treninga je moč blažiti telesne in duševne težave, izboljšati medsebojne odnose, kreativnost in delavno uspešnost. Njegov začetnik je bil dr. Schultz, nemški nevrolog in psihiater v dvajsetih letih 20. stoletja. Najprej se je ukvarjal s hipnozo, v Nemčiji tudi ustanovil Inštitut za hipnoterapijo, vmes pa preučeval, kaj se v telesu dogaja med hipnozo na podlagi pričevanj svojih pacientov. Tako je oblikoval šest mentalnih vaj, ki nam omogočijo, da si umirimo um in se naučimo sproščati. Predvsem deluje na težave, povezane s stresom. Najpomembnejši učinek vaj, ki jim moramo seveda redno izvajati, je uravnovešanje uma in telesa kakor pri vseh do sedaj opisanih tehnikah. Avtogeni trening je koristen, ker nas v trenutku napolni z energijo, nam vrne veselje do življenja, z njim se znebimo stresa, krepí samozavest, omogoči zdrav spanec in ima še druge pozitivne lastnosti. Pomembno je le, da vaje delamo redno, tudi večkrat na dan po petnajst minut, če želimo, da je učinek optimalen.

- *Joga*

Ime metode izhaja iz besede *yoga*, ki v sanskrtu pomeni jarem, združitev. Metoda je nastala pred več kot 5000 leti, na Zahodu pa so jo začeli spoznavati konec 19. stoletja. Gre za telesno vadbo, počasno telovadbo, ki je sestavljena iz *asan* (položajev), katerih smisel je vzpostaviti skladnosti uma in telesa. Na začetku je priporočljiva vadba pod nadzorom izkušenega učitelja joge, saj so nekateri položaji zelo zahtevni, in če jih ne izvajamo pravilno, lahko naredimo več škode kot koristi. Večina tečajev je skupinskih. Nekatero najbolj znane asane so *pozdrav soncu*, *mačka*, *glob* in druge. Pri sami vadbi je pomembno tudi dihanje – *pranayama*. Metoda se že tisoče let izvaja kot del ajurvede, pri nas pa dopolnjuje nekatere zdravstvene sisteme. Vse jogijske tehnike, asane, pranayame in relaksacije vodijo v meditacijo, kar je tudi osnovni cilj joge. »Meditacija je pot, ki nas pripelje do nas samih, da bi razumeli, kdo smo in zakaj smo tukaj« pravi Hiti v knjigi *Yoga za začetnike* (1994).

Biološko osnovane metode

ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) opredeli biološke metode kot »metode, pri katerih se za zdravljenje in tudi preprečevanje bolezni uporabljajo živila, zdravilna zelišča in mikronutrienti«. Opisali smo najbolj poznano metodo, opise smo povzeli po virih s spleta (Sanofarm, b. l.).

- *Fitoterapija*

Fitoterapija je veda, ki za preprečevanje in lajšanje zdravstvenih težav uporablja dele zdravih rastlin in njihove izvlečke. Stremi k celoviti obravnavi težave – odpravi vzrok in posledice težave, kar je zelo pomembno. Kitajci so že pred več kot 5000 leti imeli svoj herbarij, kar predstavlja začetke fitoterapije, v Evropi pa najboljše izdelki prihajajo iz Nemčije, Avstrije, Švice in Italije (Alpske dežele), kjer so se znanje in izkušnje prenašale iz roda v rod in se razvijale do današnje moderne znanosti. Pri dobrem fitoterapevtskem izdelku je pomembno, da se uporabi izključno zdravilni del rastline in ne rastlina cela, saj so nekateri njeni deli lahko strupeni in s tem škodljivi za telo. Danes fitoterapevti rastline gojijo v posebej kontrolirani atmosferi, brez pesticidov in drugih dodatkov, pomembna je sestava zemlje. Tudi sama žetev poteka pod določenimi, strogo nadzorovanimi pogoji kakor tudi nadaljnja predelava (Sanofarm, b. l.).

»Najpogosteje sodobna rastlinska zdravila uporabljamo za preventivo, za lajšanje blažjih oblik bolezni in kot pomoč pri zdravljenju z zdravili na recept. Med zelišči so najbolj raziskani: baldrijan, ameriški slamnik, šentjanževka, ginkgo biloba, česen, kopriva, bršljan, pegasti badelj, glog, sena, divji kostanj ...« pove Černigoj Kropfova (b. l.).

Obstaja več vrst fitoterapevtskih pripravkov, med katere spadajo čaji, eterična olja, tinkture, pripravljajo se z različnimi metodami (Wikipedija, 2017b).

2.2 Naturopatija

Naturopatija, tudi naravno zdravljenje, je celostno zdravljenje, združuje številne naravne metode, ki varujejo in ohranjajo zdravje. V marsičem je podobna drugim starim holističnim sistemom, kot sta tradicionalna kitajska medicina in ajurveda, saj je vsem skupno, da verjamejo v notranjo naravno moč telesa, da se je zmožno pozdraviti samo. To moč imenujejo »življenjska sila«. Naturopati verjamejo, da je telo v ravnovesju, in kadar se to poruši, nastanejo zdravstvene težave. Odras neravnovesja je bolezen, nastane pa kot posledica nezdravega načina življenja (nezdrava prehrana, premalo gibanja, svežega zraka in pomanjkanje spanja ter stres) (Wikipedija, 2017c). Ime *naturopatija* izhaja iz besed *natura pathos* – bolezen – neravnovesje z naravo.

Soma Integra Lutman (2010c) navaja, da naturopatija »deluje z namenom vzpostavitve psihofizičnega in energetskega ravnovesja v telesu«. Brajnikova (Saeka, naturopatska šola, 2017) pa dodaja, da naturopatija pomeni »poslušati svoje telo na čim bolj naraven način«.

Woodham in Peters (1998) sta mnenja, da naturopate zanimajo vzroki porušenega ravnovesja in ne zgolj simptomi, ki se zaradi tega pokažejo.

Naturopatski pristopi pa niso samo za človeka, tudi živalim lahko pomagajo omiliti oziroma odpraviti težave. Pripravki in terapije so prilagojeni vrsti živali, večinoma so to hišni ljubljenci (psi, mačke ...) in težavi, ki jo imajo.

2.2.1 Temelji naturopatije

Prepričanje, da je telo zmožno samozdravljenja, poznamo že več tisoč let, ko je Hipokrat v 5. stoletju pred našim štetjem napisal, da na ravnovesje pazimo s pravilnim razmerjem med počitkom, gibanjem in zmernim uživanjem hrane. V Evropi, predvsem na avstrijskem in nemškem, je menih Kneipp ustanavljal zdravilišča v 19. stoletju, v ZDA pa jih je konec devetdesetih let 19. stoletja prenesel njegov učenec Lust. Ta je v New Yorku celo ustanovil šolo naturopatije, ki je v ZDA postala zelo priljubljena. Scheel pa je leta 1895 uporabil sam izraz *naturopatija*, da bi opisal svojo metodo zdravljenja.

Prva država, ki je naturopatijo priznala, je bila Kanada, leta 1909. Zdaj s pomočjo naturopatskih metod zdravijo že v številnih državah v Evropi, ZDA, Veliki Britaniji in Avstraliji (Woodham in Peters, 1998). Ponekod to vrsto zdravljenja financirajo zdravstvene zavarovalnice, ena takih držav je Švica, kjer je naturopatija tudi najbolj razvita v Evropi, naturopat pa je enakovreden osebnemu zdravniku. "Evropski parlament je leta 1997 naturopatijo priznal kot disciplino, enakovredno medicini pri vzpostavljanju telesnega zdravja," pove Brajnikova (Tasi, 2013).

2.2.2 Naturopat

Je terapevt, pri svojem delu uporablja holistična načela, človeka obravnava kot celoto. Sledi naravnim zakonom, njegov cilj pa je osredotočiti se na vzroke, ki povzročijo neravnovesje v telesu in ne samo odpraviti simptomov bolezni, ki nastanejo zaradi porušenega ravnovesja – homeostaze. "Vloga naturopata je med drugim tudi, da ljudi spomni, da morajo verjeti vase, in da jih uči, kako naj živijo vsak dan, da jim bo čim boljše," navaja Brajnikova (Tasi, 2013).

Salvi (2017b) navaja, da naturopat pri delu upošteva temeljna načela, ki so povzeta po Hipokratu:

- *zdravilna moč narave* – načelo, da ima telo dovolj energije za ozdravitev z notranjo močjo,
- *ugotoviti in pozdraviti vzrok* – poskusiti najti pravi vzrok za bolezen in postaviti pravo diagnozo za zdravljenje,
- *ne škodovati* – ne potlačiti starih simptomov in s tem odpreti nove,
- *oseba kot celota* – je skupek fizičnega, čustvenega, duhovnega in mentalnega,
- *preventiva* – glavno načelo naturopatije – prenašanje znanja in izkušenj z namenom doseganja zdravja,

- *naturopat je učitelj* – učenje, da zna vas poskrbeti za svoje zdravje in je zanj tudi odgovoren.

»Naloga naturopata je, da človeka nauči, kako si bo naprej sam sebi prisluhnil, kako bo sam sebe zdravil oziroma vzdrževal zdravje« pove Brajnikova v video nasvetu – Kaj je naturopatija, ki je objavljen na njeni spletni strani. Dodaja še, da je naturopatovo prvo pravilo ne škodovati, ne motiti in ne posegati v delo drugih. Naturopat ni zdravnik in diagnoze ne postavlja, vidi pa energetski potek v telesu, kako je telo zakisano in zaslužno, vidi, kje so šibke točke in kje so močne točke ter dela na telesu tako, da te močne točke krepí. V človeku išče zdravje, krepí vse tisto zdravo v telesu, da se to lahko bori z boleznijo (Brajnik, 2017).

Ravnovesje v telesu se ne poruši v enem dnevu, zato se ne more niti obnoviti tako hitro in pogosto naturopatski učinki niso takojšnji. Simptome lahko hitro pomirijo, za rešitev vzroka pa je po navadi treba vztrajati dalj časa. Naturopatija nima škodljivih stranskih učinkov, reakcija na terapijo pa se pogosto pojavi. »Nobena od naturopatskih metod človeku ne more škoditi in ni za človeka na noben način invazivna« (Salvi, 2017c).

2.2.3 Pridobitev izobrazbe v Sloveniji

Povedali smo že, da je že Hipokrat v 5. stoletju pred našim štetjem zagovarjal načela naturopatije, znanje je prenašal na svoje učence, ugotovitve zapisoval za prihodnje rodove in tako so se ohranjala in izoblikovala nova znanja, novi pristopi k celostnemu zdravljenju. Kneipp je svoje ugotovitve in izkušnje delil z učenci v 19. stoletju in prav njegov simpatizer in učenec Lust je v ZDA konec 19. stoletja tudi ustanovil prvo naturopatsko šolo na svetu. Dr. Lust je postal znan kot »oče naturopatije« v Ameriki, ustanovil pa je tudi Združenje naturopatov Amerike, prvo tovrstno nacionalno združenje (Wikipedija, 2017c).

Šole so se začele ustanavljati tudi v Kanadi, Avstraliji in Evropi, tudi v Sloveniji. Pri nas imamo trenutno dve šoli – Šola za evolutivno naturopatijo in Saeka naturopatska šola.

Šola za evolutivno naturopatijo je dvojezična, italijansko-slovenska, sedež ima v Novi Gorici. Na šoli poteka izobraževalni program NATUROPATIJA in PSIHOSOMATSKA PODPORA, predavanja so v Novi Gorici. Izobraževanje traja štiri leta, študent si po končanem študiju pridobi naziv *naturopat*. Možnost pa ima študij nadaljevati še dodatno leto in si pridobiti dodatni naziv *counselor*.

»Po končanem izobraževanju, z uspešno opravljeno zaključno diplomom, ki jo udeleženec ustno predstavi na sedežu univerze v Bruslju, študent pridobi naziv “*Master 1er Niveau en Naturopathie Psychosomatique et Relation d’Aide*” (Master 1 s področja naturopatije in psihosomatike ter counsellinga). Certifikat podeli “*Université Européenne Jean Monnet AISBL*” (evropski izobraževalni inštitut Jean Monnet)« pojasnijo na novogoriški šoli (Šola za evolutivno naturopatijo, 2017).

Če povzamemo napisano, smo že ugotovili, kdo je naturopat – je terapevt, pri svojem delu uporablja nekonvencionalne metode zdravljenja, upošteva temeljna načela holističnega zdravljenja, človeka obravnava kot celoto. V Šoli za evolutivno naturopatijo v Novi Gorici predstavijo naturopata kot »poklicno figuro, ki znotraj naravnega in holističnega gledanja skrbi za zdravje in dobro počutje«.

Dodatni naziv *conselor* pa predstavlja nov poklic, ki skrbi za podporo na psihosomatskem, osebnostnem in duhovnem nivoju. Counseling je svetovanje, temelji na medsebojni izmenjavi izkušenj, mnenj ter s tem gradi odnos med staršem in otrokom, zdravnikom in pacientom, učiteljem in učencem ... Terapevt pozna veščine dialoga, ima ustrezno znanje iz psihologije in njegov prvi pacient je on sam – izkušnje si pridobi tako, da kontinuirano dela na sebi (Šola za evolutivno naturopatijo, 2017).

Med trinajstimi predavatelji najdemo tako slovenske kot tudi italijanske mojstre z različnih področij, kot so naturopatija, pediatrija in neonatologija, splošna medicina, fizioterapija, biomedicina in druge. Program je sestavljen iz teoretičnega in praktičnega dela, temelji na poznavanju anatomije telesa ter metodah, ki jih bodo naturopati izvajali po končanem študiju.

Predmetnik je bogat, goriški študenti se učijo tako splošnega znanja iz predmetov, naštetih v prejšnjem odstavku, velik poudarek pa je na metodah, ki jih bodo izvajali, ko bodo samostojni.

Jeseni 2017 bo izobraževanje končala prva skupina goriških naturopatov.

Druga šola, ki jo imamo v Sloveniji, je Naturopatska šola SAEKA. Ustanovila jo je naturopatinja Brajnik po tem, ko je končala študij naturopatije v Italiji. Za študij se je odločila po neljubi zdravstveni izkušnji in načela naturopatije so postala njen življenjski slog. Da bi pomagala posamezniku premagati bolezen ali samo okrepiti zdravje, je v Ajdovščini odprla svoj naturopatski center. Nekaj let za tem je ustanovila še šolo.

Šolanje v Saeki traja tri leta, na spletni strani šole najdemo predmetnik, ki razdela potek študija in v grobem predstavi vsak predmet posebej. Osnove teorije so podprte s praktičnim delom, da je naturopat pripravljen na naravo dela po zaključenem šolanju.

Vključena je v seznam certificiranih naturopatskih izobraževanj na svetovni ravni, priznava pa jo tudi Svetovna naturopatska organizacija (WNF). Predavatelji prihajajo iz mednarodnega okolja, s svojim znanjem in izkušnjami bogatijo znanje slovenskih študentov. Ti po končanem študiju pridobijo dve diplomni – diplomiran naturopat in diplomiran iridiolog. Jeseni 2017 bo šolanje zaključila prva skupina naturopatov šole Saeka (Saeka, naturopatska šola, 2017).

2.2.4 Najpogostejše tehnike v Sloveniji

V Sloveniji obe naturopatski šoli učita po več ali manj enakem konceptu, razlikujeta se po trajanju šolanja in po nekaterih tehnikah. Na primer Šola za evolutivno naturopatijo uči svoje prihodnje naturopate *oligoterapije, gemmoterapije, floriterapije, fitoterapije, akupunkturne masaže meridijanov po Penzlu in kranio sakralne terapije*, medtem ko je posebnost naturopatske šole Saeka ta, da uči *iridiologijo*.

Oligoterapija

Oligoterapija je terapija, ki uporablja minerale v velikosti molekul. Minerali so snovi, ki so v telesu prisotne v zelo majhnih koncentracijah, imenujejo se elementi v sledih ali oligoelementi (iz grščine *oligos* = malo). Pomanjkanje mineralov pa privede do resnih neravnovesij na fiziološki ravni, elementi v sledih pa kljub svoji mali količini igrajo pomembno vlogo (Brajnik, 2017).

Francoski zdravnik Ménétrier je bil prvi, ki je elemente v sledovih sistematično in raziskovalno uporabil v terapevtske namene. Svoja, štiri desetletja dolga raziskovalna spoznanja je sklenil v knjigi *La medecine des fonctions*, ki še danes velja za temelj oligoterapije (Faccio, 2012a). Po njegovih dognanjih poznamo štiri osnovne tipe ljudi, ki jih je razdelil v tako imenovane diateze.⁴ Po njegovem mnenju pa obstaja še peta diateza. Le-to pojmuje kot stanje »neprilagojenosti« ali stanje funkcionalnega neravnovesja. Diateze ustrezajo določenim značilnostim telesa, ki jih opredeljujejo fizične, intelektualne in čustvene značilnosti posameznika (Faccio, 2012b).

Pri oligoterapiji terapevt glede na značilnosti posameznega klienta tega umesti v posamezno diatezo. Pri posamezniku običajno ena diateza prevladuje, ima pa vedno tudi značilnosti drugih diatez, zato je vsak posameznik edinstven, z lastnimi značilnostmi in kot takega ga je treba tudi obravnavati. Diatezo lahko določimo s temeljitim poznavanjem značilnosti posameznih diatez in poznavanjem klienta ali pa z določitvijo diateze preko opazovanja oblike zeničnega roba v očesu klienta. Pri vsaki diatezi ima namreč zenični rob drugačno obliko.

Pri terapevtski obravnavi terapevt določi osnovno diatezo in morebitno disadaptacijo. Glede na stanje klienta terapevt predpiše uživanje oligoelementov za določeno časovno obdobje.

---

⁴ diatéza -e je prirojena ali pridobljena nagnjenost organizma h kaki bolezni, skupini bolezni ali presnovnim anomalijam sin. diathesis, podvrženost; prim. predispozicija (SSKJ, b. l.)

Gemmoterapija

Ime gemmoterapija izhaja iz latinskega poimenovanja *gemma* (popok). Gre za eno izmed oblik zeliščarstva, pri tej različici se uporabljajo pripravki predvsem iz popkov in novih poganjkov različnih dreves in grmovnic, iz semen, mladega tkiva koreninic in njihova skorja ter iz rastlinskega soka. Večina se surovine nabirajo spomladi, ko je rastlina na vrhuncu kalitve, v primeru semen pa je to jeseni. Med kalitvijo rastline se proizvajajo hranila, encimi in vitamini ter rastlinski hormoni. Gemmoterapevtske pripravke so sprva uporabljali v Franciji, in sicer za drenažo pred homeopatskim zdravljenjem, kasneje je bila njihova glavna vloga razstrupljanje telesa v naturopatiji.

»Pripravki se pogosto uporabljajo v mešanica ali pa skupaj z zeliščno terapijo in oligoterapijo v skladu s kompleksnim pristopom alternativne medicine. V Italiji se homeopatija in podobne terapije držijo tradicije, kjer se uporablja le eno zdravilo naenkrat, zato gemmoterapija tam teži k drugačni uporabi. Ne samo kot sredstva za drenažo, pogosto se uporabljajo tudi simptomatično ali sistemsko kot dodatek homeopatiji in drugim terapevtskim pristopom« (Wikipedija, 2013).

Pri terapiji z uporabo gemmoderivatov upoštevamo spoznanja TKM o petih elementih (les, ogenj, zemlja, kovina in voda) in z njimi povezanimi letnimi časi (pomlad, poletje, pozno poletje, jesen, zima). Vsakemu elementu oz. letnemu času lahko pripišemo tudi posamezne organe ali organske sisteme (npr. element – les, letni čas – pomlad, organ – jetra). V tradiciji Kitajske tradicionalne medicine se upoštevajo spoznanja, da so vsi elementi povezani v celoto in med seboj sodelujejo, se dopolnjujejo. Nekateri elementi tako dominirajo nad drugimi, spet drugi nekatere elemente zavirajo ali pa spodbujajo njihovo delovanje.

Cilj gemmoterapije je, da spodbudi pretok energije skozi celotni sistem. Pri uporabi gemmoderivatov tako vedno upoštevamo letni čas, ko je klient prišel na terapijo in v skladu s tem predpišemo gemmoderivate, predvidene za določen organ ali stanje, težavo.

Floriterapija

Floriterapija obstaja že desetletja in je od prvih začetkov v 20. letih prejšnjega stoletja doživela velik razvoj. Je tehnika uporabe cvetnih esenc, narejenih iz cvetov različnih rastlin. Danes poznamo veliko različnih vrst cvetnih esenc, ki jih uporabljamo za različne težave; Kalifornijske cvetne esence, Avstralske cvetne esence, Bachove cvetne esence in druge (White, b.l.). Silver (2017) pove, da so cvetne esence vibracijska zdravilna sredstva, ker delujejo predvsem na čustveni, duševni in duhovni ravni.

Kot začetnika floriterapije razumemo Edwarda Bacha, ki je v letih pred svojo smrtjo (1936) vzpostavil prvi terapevtski sistem na osnovi cvetnih esenc. Bil je zdravnik, bakteriolog, patolog, ki je raziskoval delovanje cepiv. Ves čas svojega dela ga je motilo, da se klasična

medicina osredotoča le na bolezen in ne na človeka kot celoto. V nekem obdobju je spoznal homeopatijo in principe primerjal z delom, ki ga je opravljal na področju cepiv. Pri svojem delu je ves čas stremel k iskanju nežnejših, čistejših rešitev za preprečevanje oz. zdravljenje bolezni. Nekaj let pred smrtjo se je posvetil iskanju rešitev v naravi in le-te našel v cvetlicah. Po letih poskusov in napak, testiranju tisočernih cvetlic, je našel esence, ki jih je iskal. Ustvaril je 38 esenc, ki jih je uporabljal za nagovarjanje različnih čustvenih stanj svojih pacientov (Bach Centre, b. 1.).

Poleg najbolj znanih Bachovih cvetnih esenc se v praksi naturopatije veliko uporabljajo tudi cvetne esence avstralskega grmičevja. Avstralske cvetne esence je odkril naturopat Ian White. Navdih za izdelavo je dobil pri preučevanju Bachovih cvetnih esenc, že prej pa je vedel, da veljajo rastline avstralske divjine za pravo zdravilno bogastvo. Avstralsko tradicionalno zdravilstvo velja kot eno izmed najučinkovitejših zdravilstev, znanje o njem pa je pridobil od svoje babice.

White je izdelal devetinšestdeset cvetnih esenc in sedemnajst njihovih mešanic iz rastlinskih delov najrazličnejših avstralskih rastlin. Avstralske cvetne esence, v primerjavi z Bachovimi esencami, delujejo zelo hitro in močno. Delujejo na akutno čustveno stanje, zelo dobro pa delujejo tudi na telesu, za lajšanje telesnih težav, bolečin, neprijetnosti. Bachove cvetne esence delujejo počasneje od Avstralskih cvetnih esenc, vendar sežejo globlje v čustvene sfere in jih običajno uporabljamo za dolgotrajne procese. Lahko jih uporabljamo tudi na telesu. Oboje pa so primerne tako za odrasle, za otroke pa tudi za živali.

White pravi, da je rezultat jemanja esenc podoben meditiranju, saj osebi omogoči dostop do najbolj skritih kotičkov našega jaza. Sprošča negativna prepričanja in omogoča preplavljanje s pozitivnimi občutki, kot so sreča, veselje, ljubezen, zaupanje, pogum ... To omogoča vzpostavitev ravnovesja v telesu in zdravljenje.

Fitoterapija

Fitoterapija je veda, ki za lajšanje zdravstvenih težav ali za preventivo pred določenimi boleznimi uporablja dele zdravilnih rastlin oz. njihove izvlečke. Fitoterapija je veda, ki stremi k celoviti obravnavi zdravstvene težave. Ne želi odpraviti le posledice, marveč tudi vzrok zanjo. Prve zapise o zdravljenju s pomočjo zdravilnih zelišč najdemo že pred 5000 leti, ko so Kitajci že imeli svoj herbarij. Tudi v Evropi ima fitoterapija bogato zgodovino. Najboljši fitoterapevtski izdelki danes prihajajo iz tako imenovanih Alpskih dežel (Avstrija, Švica, Italija, Nemčija), saj so v Alpskem svetu odlični pogoji za rast zdravilnih zelišč in kar je najpomembneje, znanje in izkušnje o zeliščnih pripravkih so se prenašali iz generacije v generacijo, da bi dosegli današnji nivo moderne znanosti (Sanofarm, b. 1.).

Černigoj Kropf (b. l.) navaja: »Sodobna fitoterapija temelji na znanju naših prednikov, upošteva pa tudi sodobne smernice zdravljenja. Zdravila naravnega izvora se pripravljajo pod enakimi standardi kakovosti, varnosti in učinkovitosti kot sintetična zdravila. Vsi potrebni parametri se dosežejo s predpisanimi pogoji gojenja, pridobivanja in skladiščenja substanc, vključno s pomožnimi sestavinami, ki omogočajo pripravo ustreznega izdelka. Varnost in učinkovitost sta zagotovljena z natančnim poznavanjem mehanizma delovanja aktivnih učinkovin, pojavnostjo stranskih učinkov in morebitnih interakcij z zdravili, ki jih klient že prejema. Sodobna zdravila rastlinskega izvora imajo za seboj številne klinične raziskave, ki so potrdile varnost in učinkovitost na ljudeh. Izdelek ne more postati zdravilo, če poleg učinkovitosti ni zagotovljena tudi varnost.«

Poznamo več različnih vrst fitoterapevtskih pripravkov, ki jih kot podporo uporabljamo pri izvajanju celostne naturopatske obravnave:

- *čaj* (pijača iz poparka ali prevretka zdravilnih zelišč) – njihov učinek temelji zgolj na dolgotrajni tradicionalni uporabi in je redko klinično preskušen
- *matična tinktura* (alkoholni izvlečki svežih delov rastlin) – zaradi same priprave imajo tinkture dosti močnejši učinek kot čaji in jih zato tudi uporabljamo v manjših količinah, večino le za zunanjo uporabo, ker vsebujejo velik odstotek alkohola. Če moramo tinkturo popiti, kanemo predpisano količino kapljic na kocko sladkorja ali v pol kozarca vode in jih tako razredčene popijemo.
- *macerati* (pripravek, kjer se posušeni deli rastlin namakajo v topilu, kamor se izločijo zdravilne snovi – po navadi je topilo olje ali glicerin, tudi alkohol).
- *eterična olja* (so dišeče snovi, ki so v različnih delih rastlin). Z eteričnimi olji se izvaja aromaterapija v zdravstvene namene, vendar samo z uporabo najbolj čistih, naravnih olj (Del Buono, 2015). Namen aromaterapije je vpliv na človekovo zdravje in počutje s celostnim pristopom, ki pomaga ugotoviti prave vzroke težav in jih s pravo kombinacijo eteričnih olj odpraviti. Del Buono (2015) pravi, da imajo eterična olja in njihove arome velik vpliv na nevrovegetativni sistem in da regulirajo delovanje simpatičnega in parasimpatičnega živčnega sistema. Delujejo tako, da zmanjšujejo vpliv stresnih hormonov adrenalina in kortizola, ali so spodbujevalni in pospešujejo izločanje adrenalina, kortizola.
- *hidrolati* (ostanki priprave eteričnih olj z veliko vsebnostjo vode, po učinku so nežnejši od eteričnih olj, uporabljajo se v kozmetiki, pri sprostitvenih tehnikah ...

Akupunkturna masaža meridijanov po Penzlu

Sakačeva (2010) pove, da je najstarejša evropska terapija meridijanov⁵ prav akupunkturna masaža po Penzlu. Poudarja, da je terapija »zelo nežna, brez iglic in zbadanja, tako da ima bolnik občutek, da ga terapevt samo nežno masira«, da združuje znanja in učinke klasične akupunkture, kiropraktike, aurikuloterapije in drugih. »Uporablja najboljše prijeme in rezultate teh terapij ter tako kot celovita terapija celotnega organizma dosega izredno visoko učinkovitost«, še pove.

Bistvo te metode je poiskati osnovni vzrok, zaradi katerega je prišlo do neke težave oziroma zastoja v pretoku energije po meridijanih in z odpravo osnovnega vzroka ponovno vzpostaviti energetski pretok. Ponovno vzpostavljeni pretok telesu vrne ravnovesje in ga povrne v normalno delovanje, kar posledično odpravi težavo in simptome. Zato temu sistemu pravimo tudi »delo na koreninah«, kar pomeni delo na vzroku (Salvi, 2017a).

Salvi (2017a) pojasnjuje: »Terapija APM po Penzlu ne obravnava bolezni, marveč motnje energetskega pretoka po telesu. Energija teče po telesu po meridijanih, nevidnih kanalih, ki prepletajo telo. Na nekaterih predelih meridijani sovpadajo s potekom živcev, limfe ali žil, vendar so neodvisni in v telesu tvorijo lastno mrežo. Osnovno delo pri terapiji APM po Penzlu je zagotoviti pretočnost meridijanov, odpraviti zastoje pretoka energije (presežke, manke, blokade) in telo »programirati« tako, da vklopi »notranjega zdravnika«, lastni sistem zdravljenja in uravnavanja funkcij delovanja.«

Sakačeva (2010) razloži, kako se opravlja terapija. »Terapevt pri svojem delu uporablja prstne blazinice in kovinsko paličico s kroglico, s katero potuje po poteku meridijanov ali delov meridijanov. Telo se odzove na te dražljaje in intenzivno poveča pretok energije po stimuliranih meridijanih, ki pordečijo, to pa je za terapevta znak, da je sprožil pretok energije po tem meridijanu. Prizadeta ali obolela mesta telo pokaže kot zelo blede (primanjkljaj energije) ali zelo rdeča (presežek energije). Terapevt z nadaljnjo stimulacijo meridijanov izravnava te presežke in primanjkljaje, na koncu terapije pa z nežnim glajenjem z dlanjo izravna energetsko stanje. Zelo pogosto je vzrok za težave blokada medenice, brazgotine po operacijah ali po poškodbah, vse to pa je mogoče s terapijo uspešno odpraviti«, še pove Sakačeva.

Kraniosakralna terapija

Verbitskiy (2017b) navaja, da je kraniosakralna terapija vrsta manualne terapije, ki uporablja nežne dotike za stimulacijo in obravnavo sklepov kosti na glavi, hrbtenici in medenici. Ti dotiki upravljajo pretok cerebrospinalne tekočine in vplivajo na kraniosakralni ritem telesa.

---

⁵ Meridijani so energetski kanali v telesu.

»Smisel kraniosakralne terapije je, da se v telesu vzpostavi naravno ritmično gibanje struktur in ravnovesje ter s tem vklopi "notranjega zdravnika". Tako se aktivira imunski sistem in s tem se telo začne zdraviti samo«, še pove Verbitskiy (2017b).

Zupanova (2010a) pove, da med obravnavo klient leži oblečen na terapevtski mizi in opiše, kako se terapevt dotika telesa. »Teža dotika na telo je od 5 do 10 gramov. Cilj terapije je vzpostavitev ravnovesja med strukturami, tako da se sprostijo blokade in spodbudijo naravno gibanje struktur, s tem pa omogoči telesu, da se zdravi samo. Terapija običajno traja od 30 do 60 minut. Terapija je nenasilna in nima neželenih učinkov. Je varna in primerna za ljudi vseh starosti«, še pove Zupanova (2010b).

Verbitskiy (2017b) je na svoji spletni strani o kraniosakralni terapiji zapisal tudi: »Kraniosakralni sistem je odkril zdravnik osteopat William Sutherland pred približno sto leti. Opazil je, da se lobanjske kosti premikajo v odvisnosti od drugih kosti. Raziskoval je relacije in recipročnosti v tem gibanju, s čimer je utemeljil svoj primarni respiratorni mehanizem. Premike lobanjskih kosti je preučeval predvsem z eksperimenti na sebi in skrbno zapisoval spremembe v svoji osebnosti. Njegovo delo je nadaljeval in poglobil profesor osteopatske medicine dr. Upledger. Ključni prispevek dr. Upledgerja je bila obravnava mehkih tkiv, fluidov, membran in ritma gibanja kraniosakralnega sistema. Njegove raziskave in uporaba spoznanj o kraniosakralnem ritmu je vodila v razvoj kraniosakralne terapije, nežne manualne tehnike, ki je zelo učinkovita pri boleznih, katerih vzroki so slabo poznani, pri kroničnih bolečinah in boleznih, znižani odpornosti in vitalnosti ter ponavljajočih se okužbah. Sodobniki dr. Upledgerja so njegovo delo dopolnili z obravnavo notranjih organov, mišic in ovojnic ter limfnega sistema.«

Iridologija

Iridodiagnostika je drugo ime za iridologijo in je del alternativne medicine, ki ga imenujemo refleksologija. Iridolog se ukvarja z diagnostiko iz očesa – beločnice, zenice in očesne šarenice, iz katere naj bi prebrali, kakšne bolezni smo podedovali, katere smo preboleli oziroma kaj nas trenutno pesti ter h katerim boleznim smo nagnjeni. Ravno zato pa mora imeti diagnostik ustrezno medicinsko izobrazbo, pacienta obravnava celostno, hitro razmišlja in postavlja diagnozo v živo, med pregledom. Pri pregledu uporablja iridoskop – napravo, s katero pregleda oko z veliko povečavo (vsaj štiridesetkrat povečano).

Brajnikova pravi, da naturopat, ki se ukvarja z iridologijo, ni diagnostik, ampak to prepusti zdravniku. »Iridološki pregled nam tudi razkrije, v kolikšni meri na posameznika vplivajo zunanji dejavniki, na primer okolje (stres), kolikšen je delež vpliva stresa na posameznika, oziroma zakaj ga ne obvladuje, prehranjevalne navade (če so slabe, pomanjkljive ali preobilne in celo, s katero vrsto hrane pretirava) ter življenjski stil (telesna vadba oziroma lenoba, brezvoljnost ipd.)«, še pove Brajnikova.

Iridologi so mnenja, da so preko živčnega sistema vsi organi povezani s šarenico, kjer pustijo svoj odtis z barvo, obliko, globino lise, anatomsko podlago pa za tako trditev še ne obstaja.

Kašlikova, doktorica alternativne medicine (M. D. (M. A.)) pravi, da se določena bolezen v šarenici ne vidi, da pa s pregledom šarenice dobi vpogled v stanje posameznih organov. »Z opazovanjem šarenice dobim odgovor na različna fizična in mentalna stanja, s potrebno podlago znanja pa določeno povezavo delov očesa in telesa«, pove Kašlikova (2010).

Zgodovina iridologije sega daleč nazaj, pojavila se je hkrati s človeštvom. Najpogostejše oblike so že pred tisoč leti uporabljali Kitajci in Indijci, veliko pozornost ji je namenil že Hipokrat. V zgodovini iridologije ima posebno mesto von Peczely, ki je živel na Madžarskem v 19. stoletju. »Legenda pravi, da je Peczely opazil podobnost šarenice človeka, ki ga je zdravil zaradi zlomljene noge, z očesom sove, ki je prav tako imela zlomljeno nogo«, preberemo na Wikipediji (2014).

V Sloveniji se je iridologija pojavila približno leta 1920; takrat je bila v Slovenski Bistrici ustanovljena šola iridologije.

3 PRAVNA UREDITEV ZDRAVILSTVA V SLOVENIJI

Ene izmed aktualnejših tem vsakdana zadnjih nekaj let so zdravje, ohranjanje zdravja, osebni in duhovni razvoj posameznika. V povezavi z zdravstvom samim, je aktualna pravno-formalna ureditev zdravilstva oziroma komplementarne in alternativne medicine, saj so vse bolj dostopne različne metode, terapije in pristopi nekonvencionalne medicine.

Zdravilstvo v Sloveniji je urejeno z ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) in s podzakonskimi akti.

ZZdrav je bil sprejet relativno pozno, leta 2007, začel je veljati 31. 10. 2007. Objavljen je v Uradnem listu RS, številka 94/07. Leta 2011 pa je bil sprejet tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah ZZdrav, objavljen v Ur. l. RS št. 87/11. Področje z zdravilstvom povezanih dejavnosti ureja še nekaj zakonov in pravilnikov, ki jih ne bomo navajali, saj niso neposredno povezani z zdravilstvom samim.

ZZdrav (2. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) zdravilsko dejavnost opredeljuje kot dejavnost, ki jo opravljajo zdravitelji, z namenom izboljšati zdravje uporabnika. »Zdravilska dejavnost obsega ukrepe in aktivnosti, temelječe na zdravstvenih sistemih in zdravstvenih metodah, in se izvaja na način, ki ne škoduje zdravju«, se v ZZdrav (2. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) nadaljuje definicija zdravilstva.

Zdravilski sistemi in zdravilske metode so predstavljene v 4. členu (ZZdrav, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11), ki metode opredeljuje po temeljnem načinu izvajanja, in sicer na:

- »metode interakcije z umom in telesom,
- biološko osnovane metode,
- manipulativne metode in
- energijske metode«.

Sisteme pa ZZdrav (4. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) razdeljuje na tradicionalno kitajsko medicino (TKM), ajurvedo (tradicionalno indijsko zdravilstvo), homeopatijo in druga zdravilstva. Vse smo podrobneje že predstavili v poglavju 2.1 Zdravilski sistemi in metode KAM.

Poklic zdravilca je opredeljen v 6. členu ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11), ki pravi, da je zdravilec lahko »polnoletna fizična oseba, ki ima pridobljeno najmanj srednjo izobrazbo zdravstvene smeri ali pridobljeno najmanj srednjo strokovno izobrazbo in opravljen preizkus iz zdravstvenih vsebin, ki jih predpiše minister, in veljavno licenco, pridobljeno skladno s tem zakonom.« V drugem odstavku istega člena je navedeno, da homeopatijo, osteopatijo in kiropraktiko lahko izvajajo le diplomanti medicinske fakultete, ki so pridobili tudi ustrezna znanja, ki jo izvajajo, ter veljavno licenco, ki so jo pridobili v skladu z ZZdrav (Ur. l. RS št.

94/07 in 87/11). Dodaja še, da je naslov *zdravilec* dovoljen le osebi, ki izpolnjuje vse pogoje, ki jih ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) veleva.

Že ime *zdravilstvo*,⁶ kakor ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) poimenuje KAM, ki je tako pri nas kakor tudi v tujini že uveljavljen izraz, je uporabljeno slabšalno. Uradna medicina je za področja KAM (izjema je akupunktura) uradno še vedno zaprta. Formalno ne more priti do integracije konvencionalne medicine in KAM, čeprav obstaja interes izvajalcev na obeh straneh. Zakon o zdravniški službi (ZZdrS), Uradni list RS št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 15/08 – ZPacP, 58/08, 107/10 – ZPPKZ, 40/12 – ZUJF, 88/16 – ZdZPZD in 40/17) v 34. in 37. členu navaja, da se zdravniku, ki opravlja zdravilsko dejavnost, licenca ne podeli oziroma se mu odvzame za čas opravljanja zdravilstva.

V ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) je še veliko nejasnosti in nasprotij, na slabosti pa opozarjajo tako izvajalci KAM kakor tudi zdravniki konvencionalne medicine, predvsem zato, ker ti ne smejo prakticirati katere od metod KAM pri svojem delu, čeprav bi bilo to za pacienta dobrodošlo. Jelenčeva (2011) v svojem magistrskem delu ugotavlja, da so morali zdravniki pri zdravniški zbornici podpisati, da se ne bodo ukvarjali z zdravilstvom, že preden je bil ZZdrS (Ur. l. RS št. 72/06) sprejet, zdaj pa ta to tudi določa.

ZZdrav (9. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) uvršča zdravilstvo v gospodarsko dejavnost, kar je na neki način skrb vzbujajoče, saj se zdravilstvo ne izvaja v zdravstveni dejavnosti. Uporabniki KAM lahko nanjo gledajo zgolj kot na potrošniško dejavnost in ne na zdravstveno, kakor je z zakoni definirana v tujini. Cerar (2006) ugotavlja, da pa hkrati ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) dopušča zdravilecem izkoriščanje položaja, saj številni opravljajo dejavnost z nekoristnimi, celo škodljivimi pristopi, ki jih poleg vsega še drago zaračunajo, povrhu pa mečejo slabo luč na ugled KAM.

Jelenčeva (2011) navaja primere evropskih držav, kjer se namesto izraza zdravilstvo uporablja izraz KAM in kjer je KAM uvrščena v zdravstvene sisteme – take so Avstrija, Madžarska, Italija, Nemčija, Belgija in Švica, kjer je člen o KAM zapisan prav v ustavi. Ponekod pa se zdravljenje financira iz osnovnega ali dodatnega zavarovanja. Praviloma po vseh državah KAM metode izvajajo zdravniki, ponekod tudi posamezniki, ki nimajo zdravniške izobrazbe, imajo pa drugo ustrezno izobrazbo, ki jih zahtevajo njihovi zakoni – ti izvajajo samo določene metode, hkrati pa tesno sodelujejo z zdravniki in za oboje veljajo smernice za zdravstvene delavce (tako je na Madžarskem).

---

⁶ zdravilstvo -a s (î) zdravljenje bolnikov in varovanje zdravja: ukvarjati se z zdravilstvom // knjiž. medicina: študirati zdravilstvo; razvoj zdravilstva/ljudsko zdravilstvo ljudska medicina (SSKJ, b. l.)

ZZdrav (10. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) definira način vodenja dokumentacije o uporabnikih in obseg podatkov, ki jih mora zdravilec beležiti, pridobitev pisne potrdilne izjave uporabnika pred obravnavo (11. člen). V členih od 14. do 16. ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) zdravilcu nalaga, da se mora pred obravnavo seznaniti z zdravstvenim stanjem uporabnika, da mora uporabnika napotiti v medicinsko oskrbo, če posumi na hujše bolezensko stanje oziroma ga ne sme od medicinskega zdravljenja odvracati. Na uporabnikovo željo lahko njegov osebni zdravnik poda brezplačno mnenje o primernosti terapije glede na bolezensko stanje uporabnika storitev KAM. Naprej, v 17. in 18. členu ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) pojasnjuje pravice uporabnika do kakovostne in varne obravnave, do zasebnosti in vpogleda v dokumentacijo ter na pravico do pritožbe. Hkrati pa pojasnjuje (19. in 20. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) odgovornosti zdravilca in zavarovanje odgovornosti.

Poleg opredelitve ustreznosti zdravilskih izdelkov in pripomočkov se ZZdrav dotakne tudi pravil oglaševanja.

»Zdravilci⁷ se za zaščito svojih poklicnih, strokovnih in etičnih interesov združujejo v zbornico, ki skrbi za pravilno in strokovno ravnanje ter ugled zdravilcev«, navaja ZZdrav (1. odstavek 23. člena, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11). Ta tudi opredeljuje naloge in javna pooblastila zdravilske zbornice ter predstavi njene organe.

Po ZZdrav (36. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) so pogoji za pridobitev prve licence naslednji:

- »najmanj srednja izobrazba zdravstvene smeri ali najmanj srednja strokovna izobrazba in opravljen preizkus iz zdravstvenih vsebin iz prvega odstavka 6. člena tega zakona,
- usposobljenost za izvajanje posameznega zdravilskega sistema ali zdravilske metode,
- aktivno znanje slovenskega jezika, na dvojezičnih območjih pa tudi jezika narodne skupnosti,
- kandidat ni pravnomočno obsojen za naklepno kaznivo dejanje na kazen zapora več kot šest mesecev ali da mu ni bil izrečen varnostni ukrep prepovedi opravljanja poklica.«

Kandidatu ZZdrav (36. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) predpisuje seznam dokazil, ki jih mora dostaviti za pridobitev licence, hkrati pa pojasni postopek za podaljšanje licence ter kriterije za odvzem le-te. Razloži, kateri podatki se vodijo v registru zdravilcev in na pod katerimi pogoji se vrši izbris zdravilca iz evidence.

---

⁷ zdravilec -lca [tudi uc] m (i) knjiž. kdor se ukvarja z zdravljenjem navadno brez ustrezne poklicne izobrazbe: zdravilec mu je puščal kri; bolniki so iskali pomoč pri domačih zdravilcih/kitajski zdravilci (SSKJ, b. l.)

Zakon opredeljuje tudi strokovni nadzor, ki ga izvaja zbornica. Razloži razloge za nadzor, njegov postopek ter ukrepe in roke v primeru nepravilnosti. Opredeljuje kazenske določbe ter višine glob, če so ugotovljene kršitve zakona ali nepravilnosti niso odpravljene.

»Nadzor nad izvajanjem zakona opravljajo Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije, inšpekcijski organ, pristojen za varstvo osebnih podatkov, in inšpekcijski organi, pristojni za nadzor na področju varnosti proizvodov«, je napisano v 44. členu ZZdrav (36. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11). Za vsak organ zakon natančno opredeljuje področje nadzora.

Kakor smo že ugotovili v poglavju 2.1, ZZdrav (36. člen, Ur. l. RS št. 94/07 in 87/11) opredeljuje zdravilske sisteme homeopatija, tradicionalna kitajska medicina (TKM), ajurveda in še druga zdravilstva, ki pa niso posebej opredeljena oziroma jih sproti predpiše minister za zdravje. Naturopatiji se zakon posebej ne posveča, obravnava pa nekatere metode, ki jih naturopati izvajajo v okviru *metod interakcije med umom in telesom* (ena izmed teh je cvetna oziroma floriterapija), *biološko osnovanih metod* (fitoterapija in diete) in *manipulativnih in telesnih metod* (kraniosakralna terapija, akupunkturna masaža).

Samec Berghous⁸ (2015) je na 24. posvetovanju Medicina in pravo na temo »Integrativna medicina – izziv sodobne medicine« pripravila prispevek o zakonodaji s področja integrativne medicine, kjer je pojem sam analizirala s poudarkom na pravno ureditev pri nas in v tujini. Ugotovila je, da imamo v Zakonu o zdravstveni dejavnosti (ZZDej, Ur. l. RS št. 23/05) pravno podlago za razvoj integrativne medicine, v ZZdrav (Ur. l. RS 94/07 in 84/11) pa nejasnosti in nasprotja, ki so povezana z vprašanji o dopustnosti izvajanja dopolnilnih oblik zdravljenja oziroma izvajanja zdravilskih sistemov in metod. Izpostavila je poimenovanje »zdravilstvo« za zdravilske metode, ki jih po ZZdrav (Ur. l. RS št. 94/07 in 84/11) lahko opravlja samo zdravnik.

Gorišek⁹ (2015), je na istem posvetovanju izpostavila homeopatijo z vidika trenutne slovenske zakonodaje, ki izvajanje homeopatije dovoljuje le osebam z diplomom medicinske fakultete (z dodatno izobrazbo na področju homeopatije), hkrati pa ZZdrav (Ur. l. RS št. 97/07 in 87/11) zdravnikom prepoveduje prakticiranje homeopatije ter jim v nasprotnem licenco odvzame. Poudarila je, da je Slovenija edina država v Evropski uniji, ki s tem grozi zdravnikom.

---

⁸ Dr. mag. Nataša Samec Berghaus, univ. dipl. prav., je izredna profesorica na Pravni fakulteti v Mariboru, poleg ostalih raziskav se od leta 2013 aktivno ukvarja tudi z medicinskim pravom.

⁹ Irena Gorišek, dr. med, je predsednica Slovenskega homeopatskega društva.

Za opravljanje dejavnosti v okviru KAM se lahko posameznik ali podjetje v Poslovni register Slovenije registrira z glavno dejavnostjo Alternativne oblike zdravljenja (86.901), druge dejavnosti pa prilagodi.

4 RAZISKAVA

Marketinški pristopi temeljijo na dejstvu, da proučujemo, spremljamo in raziskujemo potrebe družbe. Na tej osnovi razvijamo tiste storitve, ki jih lahko ponudimo tistim kupcem, ki so izrazili potrebo oziroma so po njih povpraševali. V zvezi s tem poudarjamo osnovno vsebino marketinga – ponudnik ima aktiven odnos do uporabnika pri zadovoljevanju potreb in reševanju težav (Devatak, 1995).

Naturopati obravnavajo širok nabor težav, za odpravo ali zmanjšanje teh pa uporabljajo različne tehnike in pristope, ki smo jih že obravnavali v prejšnjih poglavjih. V delu smo želeli predstaviti nekaj obstoječih uporabnikov naturopatskih storitev, vendar zadanega cilja nismo dosegli; podatkov o uporabnikih ni bilo moč pridobiti.

Namesto analize podatkov že obstoječih uporabnikov smo se odločili za empirično raziskavo in pripravili anketo. Oblikovali smo jo na spletni strani mojaanketa.si, nosila je naslov Naturopatske storitve in izdelki. Zaradi nepričakovane časovne omejitve je bila anketa odprta samo nekaj dni, vendar smo zbrali dovolj rezultatov, da smo dobili odgovore, ki so ključni za nadaljevanje raziskave.

4.1 Anketa

K reševanju anketnega vprašalnika smo povabili prebivalce obalnih občin, saj je bil naš namen dobiti podatke za ta del Slovenije. Skupno število oddanih anket je 47, od tega jo je izpolnilo 7 moških, druge pa so izpolnile ženske. Povprečna starost vseh sodelujočih je 39 let, najnižja starost anketirancev je 29 let, najvišja pa 77 let. Njihov povprečni mesečni dohodek je približno 1130,00 EUR, od tega najnižji znesek 0 EUR, najvišji pa 3500,00 EUR, večina pa se jih giblje okoli 1000,00 EUR mesečno. V Preglednici 1 smo predstavili statistične podatke udeležencev v številkah, nekatere tudi v odstotkih.

Preglednica 1: Statistični podatki anketirancev

	N	%
vsi udeleženci	47	100
moški	7	14,89
ženske	40	85,11
povprečna starost		39 let
povprečni mesečni dohodki		1131,49 EUR

Z namenom pridobitve jasnejše slike končnega uporabnika storitev smo anketirance povprašali po številu družinskih članov, številu vzdrževanih članov in njihovem zakonskem stanu. Ugotovili smo, da v večini živijo v gospodinjstvih z več člani, da so poročeni ali v življenjski skupnosti, in da vzdržujejo najmanj enega otroka. V Preglednici 2 smo predstavili podrobnejše podatke.

Preglednica 2: Podatki o zakonskem stanu in družinskih članih

	N	%
vsi udeleženci	47	100
poročen, življenjska skupnost	40	85,1
samski, ovdovel, ločen	7	14,9
družinski člani - povprečje		3,76
vzdrževani otroci - povprečje		1,38

Zanimala nas je še končana izobrazba anketirancev in njihov status zaposlitve. Rezultat je zanimiv, saj je večina vprašanih bolje izobražena, s končano višjo stopnjo izobrazbe; višješolska izobrazba, diploma, magisterij in več kot magisterij. Takih je približno 70 odstotkov vprašanih. Po pričakovanjih smo dobili rezultat, da je večina anketirancev zaposlenih, nekaj od teh samozaposlenih, nihče pa ni več študent. V Preglednici 3 smo predstavili podrobnejšo sliko o izobrazbi udeležencev, v Preglednici 4 pa podatke o zaposlitvi.

Preglednica 3: Podatki o izobrazbi anketirancev

	N	%
vsi udeleženci	47	100
srednješolska in poklicna izobrazba	13	27,66
višja šola, diploma, magisterij in več kot magisterij	33	70,21
drugo	1	2,13

Preglednica 4: Podatki o zaposlitvi anketirancev

	N	%
vsi udeleženci	47	100
zaposlen	36	76,6
samozaposlen	7	14,9
brezposeln	2	4,3
upokojenec	2	4,3
študent	0	0

Če si na podlagi vseh podatkov, zbranih v anketi, ustvarimo sliko anketiranca, bi lahko rekli, da je to ženska, stara 39 let, je poročena, vzdržuje enega otroka. Je diplomirana in mesečno zasluži 1300,00 EUR.

Anketa je vsebovala osem ključnih vprašanj in podatke za statistiko. Sodelovalo je 47 oseb, vsi so prebivalci obalnih občin. V tem poglavju predstavimo, kako dobro anketiranci poznajo holistični pristop k zdravljenju ter posamezne metode, ki delujejo po tem principu, v katerih primerih bi poiskali pomoč naturopata in kaj bi bilo zanje najpomembneje pri obisku naturopatske ambulante.

Pri prvem vprašanju smo želeli preveriti, kolikšen odstotek anketiranih sploh pozna izraz celostno (holistično) zdravljenje. Skoraj polovica izraza ni poznala, po rezultatih drugega vprašanja pa gre sklepati, da poznajo tudi izraz, čeprav do tedaj tega niso niti vedeli. V drugem vprašanju so podali odgovore, katere metode poznajo, izbrali pa so lahko več ponujenih odgovorov. Največ vprašanih je odgovorilo, da pozna homeopatijo (34,2 %), takoj za tem pa še tradicionalno kitajsko medicino (21,9 %), ajurvedo (20,2 %) in na koncu še naturopatijo (17,5 %). Nekaj vprašanih (6,1 %) ne pozna nobene od naštetih metod oziroma ne ve, kaj pomeni celostni pristop k zdravljenju. Pri vprašanju o vrsti metode, s katero so se srečali, smo dobili 70 odgovorov, od teh se je vsaj z eno izmed metod srečala večina vprašanih. Največ, kar 48,6 %, vprašanih se je srečalo s homeopatijo, z naturopatijo pa 15,7 % anketiranih.

Pri petem vprašanju pojasnimo, kaj je naturopatija, hkrati pa vprašamo, ali bi obiskali šolanega naturopata, če bi ga imeli možnost obiskati v njihovi bližini. Dobili smo 50 odgovorov, od tega 43,6 % odgovorov *da*, za *mogoče* se je odločilo 23,6 % in le 1 % za odgovor *ne*. Je pa večina pojasnila, da je odvisno od težav, ki bi jih imeli. Pri šestem vprašanju pripravimo nabor nekaterih težav, ki jih naturopati obravnavajo, želimo pa izvedeti,

s kakšnimi težavami bi se vprašani obrnili na naturopata. Dobili smo 175 odgovorov, od tega se je kar devetindvajsetkrat ponovil odgovor *kronična utrujenost*, takoj za njim sta *alergije* (25 odgovorov) in *izgorelost* (24 odgovorov). Podrobneje so nabor odgovorov in rezultati izbire predstavljeni v anketi, ki je v Prilogi 1.

Anketirance seznanimo, da naturopat včasih poleg terapije, ki jo izvaja, priporoča različne diete, kapljice in druge pripravke. Vprašamo jih, ali bi želeli vse pripravke in pripomočke dobiti na mestu samem ali kako drugače. Dobili smo 57 odgovorov, večina (70,2 %) izjavi, da bi jih želeli kupiti v ambulanti sami, nekateri (19,3 %) pa bi jih želeli naročiti tudi preko spleta. Pri izbiri lokacije ambulante je za anketirance ključnega pomena parkirišče oziroma dostop z avtomobilom (47,1 % od 68 odgovorov) ter to, da je ambulanta v mestu (16,2 % od 68 odgovorov).

Če povzamemo ... večina anketiranih od vseh metod, ki delujejo na principu celostne obravnave, najbolje pozna homeopatijo. Predvidevamo, da za to ni razlog slovenska zakonodaja, ki od leta 2011 dopušča prodajo homeopatskih pripravkov tudi v naših lekarnah, ampak bližina Italije, kjer je homeopatija zelo razvita in prepoznavna. Naturopatija je manj poznana, bi se pa, po kratki razlagi, anketiranci odločili za obisk pri naturopatu, če bi imeli to možnost v svoji bližini. Pomembno je, da je ambulanta v mestu ter da imajo stranke možnost dostopati z avtomobilom ali parkirati v bližini. Večina bi se odločila poiskati pomoč zaradi kronične utrujenosti, alergije in izgorelosti. Pripravke, ki bi jih naturopat priporočal, bi želeli dobiti na mestu samem, ali jih naročiti preko spleta.

4.2 Intervju

Pri nastajanju diplomskega dela smo želeli uporabiti metodo polstrukturiranih intervjujev z obstoječimi ponudniki naturopatskih storitev in izdelkov. V načrtu smo imeli intervju z ljudmi, ki so za naturopatijo v Sloveniji pomembni.

Ena izmed njih je slovenska naturopatinja in ustanoviteljica prvega naturopatskega centra pri nas. Naturopatija je postala center njenega življenja, tudi poslovnega, ko se je k njej zatekla zaradi lastne izkušnje z zdravjem. Najprej se je zanimala za TKM, za zdravljenje s probiotiki in Bachovimi esencami, znanje je nadgrajevala tudi na drugih področjih, študirala pa je v Italiji. Je članica mednarodnih naturopatskih združenj, leta 2015 je ustanovila Združenje naturopatov Slovenije, ima pa tudi svojo naturopatkso šolo Saeka. Z gospo smo večkrat poskušali kontaktirati in se z njo dogovoriti za sestanek, ali dobiti odgovore na zastavljena vprašanja vsaj preko elektronske pošte, vendar žal neuspešno. Sodelovanje ni bilo v njenem interesu.

Na enak način smo poskušali stopiti v stik tudi z ustanoviteljem Šole za evolutivno naturopatijo v Novi Gorici. Poleg izobraževanja se ukvarja tudi s terapijami, med drugim

izvaja tudi kraniosakralno terapijo – ustanovil pa je tudi Akademijo za kraniosakralno terapijo. Od njega smo predvsem želeli izvedeti, kaj ga je spodbudilo k širjenju znanja in ustanovitvi šole. Žal smo bili tudi pri tem intervjuju neuspešni. Iz preverjenih virov smo dobili informacijo, da se nam ne more posvetiti, saj je tudi sam eden izmed prihodnjih diplomantov na naturopatski šoli, katere ustanovitelj je in se intenzivno pripravlja na pridobitev naslova.

4.3.1 Oseba A, prihodnja naturopatinja

Uspelo se nam je pogovoriti s prihodnjo naturopatinjo, ki si je za nas vzela čas kljub pisanju diplomske naloge in lovljenju zadnjih rokov za oddajo svojega dela. Oseba A je diplomirana andragoginja, zaposlena je na Ljudski univerzi in sodeluje pri več projektih hkrati. Je polna energije in zavzeta za delo, ki ga opravlja. Svoje znanje širi znova in znova, tokrat pa jo je zaneslo v druge vode, zato se nam je zdela zanimiva. V sklopu okoliščin smo ji postavili nekaj manj vprašanj, kakor bi ji jih sicer, vendar smo izvedeli bistvo.

Intervju

Katarina: Zdravo. Ste ena izmed študentov novogoriške šole za evolutivno naturopatijo. Kakšna izkušnja vas je pripeljala do odločitve za ta študij?

Oseba A: Za študij naturopatije sem se odločila čisto slučajno. Pod roke sem dobila letak šole in pogledala predmetnik. Pritegnila me je Akupunkturna masaža po Penzlu, ker me je Tradicionalna kitajska medicina vedno zanimala. Odločila sem se v trenutku, poklicala v šolo in se takoj vpisala.

Katarina: Vaša generacija je letos prva, ki študij zaključuje. Koliko časa še do pridobitve naslova?

Oseba A: Natanko 2 meseca.

Katarina: Kaj vam je od študijskega programa najbolj pri srcu?

Oseba A: Program kot celota. So določeni predmeti in tehnike, ki so mi bolj blizu, vendar je celota programa tista, ki po mojem mnenju naredi pravo vrednost. Predmeti se prepletajo in vpogled v vse razsežnosti se ti praktično do konca ne razkrijejo.

Katarina: Kakšna je po vaše ciljna skupina strank, ki potrebuje pomoč naturopata?

Oseba A: Za ciljno skupino bi si lahko zbrali vsakega človeka, konec koncev tudi živali. Glede na to, da še nisem začela delati z ljudmi, ki jih ne poznam, do sedaj sem delala s svojci, prijatelji in znanci, strani zares še nisem iskala. Predvidevam, da bi lahko bila tipična stranka

ženska v srednjih letih, dobro situirana, dobro skrbi za svoje zdravje, pomembno ji je, da zdravje ohranja. Ima ostarele starše, ki jim želi pomagati, in otroke, ki jih ne želi zastrupljati s farmacevtskimi zdravili. Včasih občuti, kako težavo, ki jo želi čim prej rešiti brez invazivnih posegov v telo.

Katarina: Kakšni so vaši načrti za prihodnost?

Oseba A: Za zdaj diplomirati. V bližnji prihodnosti se vidim delati kot naturopatinja, nimam pa še popolnoma izdelane vizije.

Katarina: Želimo se vam zahvaliti za čas, ki ste si ga vzeli za nas, ter veliko sreče pri uresničevanju načrta ter uspešno kariero naturopatinje.

4.3.2 Oseba B, prihodnja naturopatinja

Na vabilo se je odzvala tudi Oseba B, prihodnja naturopatinja. Oseba B se že več let ukvarja z alternativnimi pristopi k zdravljenju, h kateremu so jo privedle lastne izkušnje z zdravjem. Začela je kot pacientka, nadaljevala kot terapevtka – v svojem centru prakticira tajske refleksne masaže stopal, bioterapijo in druge. Zadnja štiri leta se izobražuje na Šoli za evolutivno naturopatijo v Novi Gorici, kjer bo tudi ona čez kratek čas pridobila naslov naturopatinje, svoje znanje pa že prakticira v svojem Naturopatskem centru.

Intervju

Katarina: Pozdravljeni. Z alternativnim pristopom k zdravljenju se ukvarjate že nekaj let. Na vaši spletni strani lahko preberemo, da vas je lastna izkušnja spodbudila k širjenju znanja na tem področju. Poleg vseh opravljenih tečajev ste se odločili še za študij na Šoli za evolutivno naturopatijo v Novi Gorici. Zakaj ste izbrali ravno naturopatijo?

Oseba B: Prepričala me je predstavitev šole, ki jo je imel Samo Lutman.

Katarina: Imate tudi svoje podjetje. Kakšni so bili začetki? Kako ste pridobivali stranke?

Oseba B: Stranke pridobivam izključno s širjenjem dobrega glasu. Zadovoljne stranke povejo naprej ... Na začetku je treba računati na izgubo – kar precej mesecev in biti pripravljen to pokrivati, če se seveda odločiš, da svojega dela ne boš oglaševal, tako kot sem se odločila jaz. Z dobrim oglaševanjem, če je kampanja narejena pravočasno in usmerjena na pravo ciljno občinstvo, je možno s to dejavnostjo že v drugem mesecu (če ni previsoka najemnina ipd., sicer pa že v prvem mesecu) dejavnosti ustvarjati profit.

Katarina: Kdo se največkrat odloči za tovrstno zdravljenje? Kakšna je vaša povprečna stranka?

Oseba B: Vseh vrst ljudi, ki so naklonjene naravnim pristopom – povprečne stranke ni.

Katarina: Izvajate različne terapije. Na kak način se odločite, katero terapijo izvajati na določenem klientu?

Oseba B: Glede na trenutno stanje in potrebo stranke. Obravnav je lahko več hkrati in se s časom spreminjajo in prilagajajo stanju.

Katarina: Ste v prvi generaciji prihodnjih naturopatov iz novogoriške šole. Kako boste svoje novo znanje implementirali v prakso?

Oseba B: Ga že implementiram – na vseh področjih, ki smo se jih učili – oz. vse, kar smo se učili, uporabljam tudi v praksi.

Katarina: Kakšni so vaši načrti za prihodnost?

Oseba B: Naturopatska klinika.

Katarina: Za konec še ... Kakšen nasvet bi dali nekemu, ki bi želel odpreti naturopatsko ambulanto?

Oseba B: Nobenega nasveta. Vsak na to gleda drugače – nekateri vidijo to kot poslovno priložnost, drugi kot možnost pomagati ljudem v stiski, tretji si s tem hranijo »ego«, nekateri to jemljejo kot lastno poslanstvo ali kot lastno osebno rast – za vsakega je dovolj »strank« in vsak bo dobil tiste, ki so zanj prave.

4.4 Lokacija ambulante in trgovine

Glede primernosti lokacije za odprtje trgovine je treba raziskati več dejavnikov, staro pravilo pa pravi, da so za lokacijo maloprodaje najpomembnejša tri pravila: lokacija, lokacija in lokacija. Hernandez in Benisson (2000) menita, da kljub več kot polstoletnem obstoju tehnik za lokacijsko analizo večina maloprodaj, kamor spada tudi trgovina v sklopu ambulante, ne uporablja tega znanja in se pri določanju lokacije zanaša na izkušnje in zdravo pamet.

Tako se je pokazalo tudi pri našem vzorcu anketiranih – večina vprašanih je bila mnenja, da je najboljša lokacija tista, ki je dostopna z avtomobilom oziroma ima možnost parkiranja. To nam je v bistvu dovolj, da se odločimo, kam pozicionirati svojo dejavnost. Hkrati smo naredili analizo konkurence in ugotovili, da poleg Naturopatskega centra Aureus, ki je v

Strunjanu (Salvi) in Naturopatskega centra Saeka (Brajnik), ki je v Ajdovščini, ni drugega naturopatskega centra na Primorskem. Ker pa smo se odločili odpreti ambulanto na Obali, smo izbrali mesto Koper, preprosto zato, ker nam je mesto blizu in tukaj vidimo potencial za uspeh. Konkurence v Kopru nimamo, ravno tako ni wellness centrov in veliko ponudnikov drugih podobnih storitev, ki bi jih ljudje lahko zamenjali z naturopatske (govorimo o različnih masažnih salonih, salonih za nego telesa ipd.).

Anketiranci so v večini preferirali lokacijo v mestu, kar se nam zdi sprejemljivo, saj je v starem mestnem jedru manj vrveža kakor v nakupovalnih središčih, mesto samo pa je hkrati dovolj blizu javnih parkirišč. Druga opcija bi bila lokacija, ki ni v mestnem jedru, hkrati pa je v mestu in ni v nakupovalnem središču. Izbirali bi lahko med Trgovsko-poslovnim centrom Ogrlica, Poslovnim kompleksom Krpan in drugimi lokacijami v Kopru, ki ustrezajo našim kriterijem.

Upoštevati moramo tudi velikost poslovnega prostora, v katerem bi svojo dejavnost opravljali. Velik bi moral biti dovolj, da se uredita ambulanta in trgovina, ločeni druga od druge. Veliko vlogo pri samem procesu pa igra cena – najemnina poslovnega prostora. Glede na to, da v prvi fazi odprtja podjetja nimamo predvidenega nakupa nepremičnine, bo treba vzeti v zakup stroške najema poslovnega prostora kakor tudi stroške za nakup vse opreme in izdelkov, ki jih za delo potrebujemo.

Upoštevati moramo seveda tudi zakonodajo, okolje in druge dejavnike, ki lahko vplivajo na izbiro lokacije.

4.5 Oglaševanje storitev

Oglaševanje je komunikacija s potrošniki. Potencialne stranke obveščamo, da bi se lažje odločili za naše storitve in se z njimi povezujemo. Glede na današnje trende in specifiko naših storitev se odločimo za minimalistično promocijo. Eden izmed razlogov so tudi sredstva, ki smo jih pripravljene nameniti za oglaševanje.

Spletna stran je v današnjem času dober distribucijski kanal – doseže širok spekter potencialnih uporabnikov in je tudi s stroškovnega vidika sprejemljiv. Za postavitev spletne strani lahko najamemo podjetje, ki se s tem ukvarja, lahko pa si jo postavimo sami, če le imamo nekaj predznanja. Na spletu najdemo podjetja, ki ponujajo izdelavo spletne strani, zakup domene in gostovanje pa sta brezplačna. Za dodatno plačilo lahko vašo spletno stran tudi promovirajo.

Brez stroškov lahko profil odpremo tudi na družbenih omrežjih (Facebook, Instagram ipd.). Taka promocija doseže velik krog uporabnikov posameznega omrežja in hkrati omogoča hitro sprotno dodajanje informacij in s tem promocijo.

Za začetno promocijo lahko izdelamo letak. Bil bi manjše velikosti, barvit, ampak ne pisan, vseboval bi informacije o storitvah, naslov lokacije in kontaktne podatke. Za distribucijo letakov se dogovorimo z določenimi prodajnimi mesti, ki so pripravljena to storiti brez stroškov, hkrati lahko letake razdelimo na lokacijah, kjer je to možno (knjižnice, čakalnice oziroma v lokalih, ki so pozicionirani blizu našega). S podobno vsebino lahko pripravimo tudi vizitke.

Za promocijo lahko nekaj naredimo tudi s predstavitvijo na sejmu. Primeren je na primer sejem Narava-zdravje, ki ga vsako leto organizira Gospodarsko razstavišče v Ljubljani. Na sejmu se predstavljajo različna podjetja, ki delujejo na principu ohranjanja zdravja, zdravljenja in delovanja v skladu z naravo. Letos bo sejem potekal med 12. in 15. oktobrom, cena registracije pa je 183,00 EUR. Drug tak sejem je lahko Primorski sejem (mednarodni obrtno-poslovni sejem), ki se odvija v Kopru, letos maja je bila že njegova 24. ponovitev.

Kakor je oseba B v intervjuju povedala, pa je najpomembnejša in najboljša reklama tista, ki jo naredi zadovoljna stranka – od ust do ust.

5 UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA

S pomočjo ankete smo ugotovili, kakšen je profil potencialnega uporabnika naturopatskih storitev, in sicer bi lahko rekli, da je to ženska, stara 39 let, je poročena, vzdržuje enega otroka, je diplomirana in mesečno zasluži 1300,00 EUR. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da ima družina najmanj tri člane, če dodamo še stare starše, sodelavce, prijatelje in znance, dodamo lahko še hišne ljubljence, pa dobimo pisano paleto potencialnih strank. Predvidevamo, da ima vsak od njih občasno težavo, ki jih lahko reši s pomočjo naturopata – torej posebne ciljne skupine ni oziroma potencialnih strank ne moremo spraviti v okvir. To so osebe, ki so naklonjene celostni obravnavi.

Ravno tako smo ljudje vsak dan bolj ozaveščeni o »zdravem načinu življenja« in smo za kakovost tega pripravljeni narediti veliko več kakor pred nekaj leti. Veliko več se tudi v medijih govori o preventivi in ohranjanju zdravja tako, da nas že sami oglasi, bodisi na spletu, letakih ali v revijah pritegnejo, da začnemo o zdravju in kakovosti življenja sploh razmišljati. Smo mnenja, da je na neki način vse to »naravno« ne samo ozaveščenost, ampak tudi modna muha in pa dobra tržna niša, če se v odprtje ambulante usmerimo izključno z vidika profita. Oseba B je v intervjuju lepo povedala, da smo ljudje različni – tudi terapevti in njihovi pristopi k delu. Pravi, da vsak terapevt, prihodnji naturopat na svoje delo gleda drugače. »Nekateri vidijo to kot poslovno priložnost, drugi kot možnost pomagati ljudem v stiski, tretji si s tem hranijo »ego«, nekateri to jemljejo kot lastno poslanstvo ali kot lastno osebno rast«, je še povedala.

ZZdrav (Ur. l. RS 94/07) uvršča zdravilstvo, kamor spada tudi naturopatija, v gospodarsko in ne v zdravniško dejavnost. Posebej se naturopatiji ZZdrav (Ur. l. RS 94/07) ne posveča. Glede na gospodarsko dejavnost pa lahko podjetje registrira kdor koli, tudi samooklicani naturopat, drugi zdravilec, brez ustrezne izobrazbe in pridobljenih izkušenj, saj v šifrantu AJPEŠ-a naturopatije ni moč najti. Najdemo pa Alternativne oblike zdravljenja (86.901), kar je načeloma sprejemljivo, čeprav nekatera podjetja, ki se ukvarjajo s podobno dejavnostjo, registrirajo podjetje pod drugimi šiframi – 96.040 – dejavnost za nego telesa in 70.20 – drugo podjetniško in poslovno svetovanje. Sicer pa imajo podjetja, ki smo jih pri delu obravnavali, registrirano glavno dejavnost ravno pod šifro 86.901, organizirana pa so povečini kot samostojni podjetniki (s. p.) ali družba z omejeno odgovornostjo (d. o. o.).

Staro pravilo o izbiri lokacije pri našem primeru ni toliko pomembno. Vemo, da se nam izplača ambulanto odpreti v Kopru – prvi razlog je vsekakor bližina našega bivanja, kar nam prihrani veliko časa in stroškov s prevozom. Naredili smo tudi konkurenčno analizo in ugotovili, da ima ambulanta potencial ravno na tej lokaciji, hkrati pa smo iz odgovorov anketirancev izvedeli, da si želijo ambulante v mestu, v bližini parkirišča. Natančne lokacije še nismo izbrali, podrobneje bo treba pretehtati vse argumente za in proti. Predlagamo, da se to stori takrat, ko bo odprtje ambulante zares aktualno, saj so nekateri lokali, ki bi bili za nas

privlačni, trenutno zasedeni ali pa je cena najemnine previsoka. Odvisni smo tudi od drugih dejavnikov, ki igrajo ključno vlogo pri izbiri (okolje, dostop do spleta ipd.).

Ugotovili smo, da promocija ne sme biti agresivna, kar ima lahko obraten učinek, ter da mora biti stroškovno dosegljiva. Za začetek predlagamo oglaševanje preko družbenih omrežij in z letaki, ki nam jih pomagajo razdeliti prijatelji in znanci ali lokali v soseščini. Kasneje, ko se zaslužek poveča, pa se lahko promoviramo tudi na sejnih ali podobno. Z dobrim glasom si bomo nabirali tudi poznanstva, predvsem pa izkušnje, ki jih bomo lahko »prodajali« v časopisnih člankih, revijah ali pa nas bodo povabili v studio lokalnega radia, televizije – dodana vrednost.

Iz ankete smo ugotovili, da je povprečni dohodek anketiranca približno 1300 EUR, dobro moramo razmisliti o cenah storitev, da bomo privlačni tudi povprečni populaciji. Po navadi se srečanja večkrat ponovijo in če bodo naše storitve predrage, se stranke ne bodo vračale, kljub temu da bodo z našim delom zadovoljne. Ne glede na to, da se večina svojega mnenja ne upa povedati na glas, bi strankam ponudili, da izrazijo zadovoljstvo z našo storitvijo – ali v knjigi pohval in pritožb ali na kratkem vprašalniku. Seveda moramo odgovore skrbno in sproti preučevati.

Pri odprtju trgovine moramo biti pozorni na zakonsko podlago. Ponudba mora biti sicer pestra, da bo kupcem zanimiva, zadostiti pa moramo tudi vsem standardom. Načeloma se čaji, tinkture in drugi pripravki, ki jih naturopati uporabljajo pri svojem delu, ne obravnavajo kot zdravila in jih najdemo tudi v prosti prodaji. Za začetek predlagamo, da v trgovini ponujamo samo izdelke, ki ne zahtevajo posebne obravnave, mi pa ne potrebujemo dodatne izobrazbe za prodajo. Anketiranci so nam dali tudi idejo o spletni trgovini. Pri določanju cene ponujenih izdelkov moramo ravno tako upoštevati konkurenco.

6 SKLEP

Namen diplomskega dela je bil predstaviti celosten pristop k zdravljenju in ohranjanju zdravja ter oceniti stanje KAM v Sloveniji s pravnega vidika. Ugotovili smo, da ZZdrav (Ur. l. RS 94/07 in 87/11) KAM poimenuje zdravilstvo, s čimer se ne moremo popolnoma strinjati. Ravno tako se ne moremo v celoti strinjati z umestitvijo KAM v gospodarsko in ne medicinsko dejavnost. Smo edina država, ki področja KAM ne sprejema popolnoma, izjema je akupunktura, v drugih državah, ki jih v delu omenjamo, je KAM urejena kot dopolnitev zdravljenju s klasično medicino. V Sloveniji si ZZdrav (Ur. l. RS 94/07 in 87/11) in ZZdrS (Ur. l. RS, št. 98/99, 67/02, 15/03, 2/04, 36/04, 47/06, 72/06, 58/08 in 40/17) nasprotujeta – medtem ko ZZdrav (Ur. l. RS 94/07 in 87/11) zahteva, da se z alternativnimi pristopi k zdravljenju, govorimo o homeopatiji, osteopatiji in kiropraktiki, ukvarjajo le osebe, ki imajo končano medicinsko fakulteto, ZZdrS (Ur. l. RS, št. 98/99, 67/02, 15/03, 2/04, 36/04, 47/06, 72/06, 58/08 in 40/17) zdravniku, ki bi se želel ukvarjati z naštetimi metodami, grozi z odvzemom licence. Sicer se pripravlja sprememba ZZdrS (Ur. l. RS, št. 98/99, 67/02, 15/03, 2/04, 36/04, 47/06, 72/06, 58/08 in 40/17), nekateri člani so že sprejeti in začnejo veljati na začetku prihodnjega leta, bistvenih sprememb pa ni napovedanih. Za nadzor nad izvajanjem zakonov skrbi Zdravilska zbornica, ki tudi podeljuje in odvzema dovoljenja za opravljanje zdravilske dejavnosti.

Istočasno je bil naš namen ugotoviti prepoznavnost metod KAM, posebej naturopatije, na Obalnem področju. S tem namenom smo pripravili kratko anketo in dobili odgovore, da izraz celosten pristop k zdravju ni poznan sam po sebi, poznane pa so nekatere metode, ki delujejo na tem principu, tudi naturopatija. Vzorec bi moral biti bistveno večji, da bi bili podatki realnejši, vendar nam ni uspelo pridobiti več popolnih anket zaradi časovne stiske. Iz statističnih podatkov smo v grobem dobili fokusno skupino, kar pa se je dejansko izkazalo za nepotrebno, saj povprečnega uporabnika naturopatskih storitev ni. Uporabnik, klient ali stranka, kakor ga naturopat po svoje poimenuje, je lahko vsaka oseba, ki verjame v KAM metode, ne glede na spol, starost in druge demografske podatke, konec koncev je lahko že samo lastnik hišnega ljubljence, ki potrebuje pomoč.

S pomočjo intervjujev smo želeli bralcu diplomskega dela približati poklic naturopata, vendar se nam to ni izšlo ravno po načrtih. Nekateri povabljeni se niso odzvali na vabilo, drugim pa to ni bilo v interesu. Mislimo, da smo to dovolj dobro nadomestili z opisi iz literature in spletnih virov ter s tem bralcu pojasnili, s čim se naturopatija, kot metoda KAM, sploh ukvarja. Istočasno pa smo želeli iz intervjujev potegniti ključne napotke za osamosvojitve naturopata. Dobili smo skope informacije, menimo pa, da smo z raziskavo pridobili dovolj informacij za začetek ustanovitve podjetja.

LITERATURA IN VIRI

- AJPES (Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve). B. 1. Vstopna stran. <https://www.ajpes.si/prs/default.asp> (10. 8. 2017).
- Arula, P. B. I. Naturopatija z Jacqueline Duswami. <http://www.mojetelo.com/naturopatija.html> (28. 8. 2017).
- Bach Centre. B. 1. <http://www.bachcentre.com/index.php> (25. 8. 2017).
- Berman, B. in J. R. Evans. 2013. *Retail management: A strategic approach*. Upper Saddle River: Pearson.
- Bizjak, A., L. Veljanovič in I. Ilich. 2003. *Alternativna družinska zdravstvena enciklopedija: enciklopedični svetovalec in vodič po naravnih terapijah in poteh alternativnega zdravljenja*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Bolarič, N. 2010. Obstaja že več kot tisoč alternativnih metod zdravljenj. Finance 10. maj. <http://www.finance.si/279078/Obstaja-%C5%BEE-ve%C4%8D-kot-tiso%C4%8D-alternativnih-metod-zdravljenj> (28. 2. 2016).
- Brajnik, E. 2014. Holistična iridologija. <http://www.saeka.si/wp-content/uploads/2014/09/Holisti%C4%8Dna-iridologija-Primorske-novice-Brajnik-1-3-2014.jpg> (28. 8. 2017).
- Brajnik, E. 2015. *Naturopatski priročnik za samopomoč: klasifikacija morfoloških tipov ljudi z jedilniki: naturopatski nasveti za določene bolezni*. Vipava: Saeka .
- Brajnik, E. 2017. Oligoterapija. Kaj so oligoelementi – kolumna Primorske novice. <http://www.saeka.si/oligoterapija-kaj-oligoelementi-kolumna-primorske-novice/> (28. 8. 2017).
- Cerar, J. 2006. *Ekonomski vidiki komplementarne in alternativne medicine v Sloveniji: Diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Chetan, B., N. V. Srivastava in R. T. Arya. 2005. *Retail management*. Oxford: Oxford University Press.
- Černigoj Kropf, D. B. 1. Sodobna fitoterapija. <http://www.lekarnanaklik.si/p-177-sodobna-fitoterapija.aspx> (10. 8. 2017).
- Del Buono, Z. G. 2015. *Gradivo s predavanj predmeta Aromaterpija*, Nova Gorica: Šola za evolutivno naturopatijo.
- Devetak, G. 1995. *Marketinška zasnova podjetja*. Kranj: Moderna organizacija v sestavi Fakultete za organizacijske vede Kranj.
- Devetak, G. 2000. *Temelji trženja in trženjska zasnova podjetja*. Koper: Visoka šola za management.
- Drole, P. 2006. »Odločitev, v katero verjamete, je prava.« Intervju s Simono Sakač. <https://www.dnevnik.si/160938> (27. 8. 2017).
- Faccio, M. 2012. *Gradivo za predavanje iz predmeta Oligoterapija*. Nova Gorica: Šola za evolutivno naturopatijo.
- Filiput, D. 2016. Naturopatija. <http://www.filko.si/naturopatija.html> (6. 8. 2017).
- Gabrovšek, D. 2007. *Položaj zdravilstva v Sloveniji: Diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

- Godin, S. 2000. *Trženje z dovoljenjem: Kako spremenimo neznance v prijatelje in prijatelje v kupce*. Ljubljana: Orbis.
- Gomez, A. B. I. Reiki – univerzalna energija. [Http://www.osebni-razvoj.si/reiki/reiki-univerzalna-energija](http://www.osebni-razvoj.si/reiki/reiki-univerzalna-energija) (24. 7. 2017).
- Gorišek, I. 2015. Homeopatija v Sloveniji – kako naprej? V 24. posvetovanje *Medicina in pravo: Integrativna medicina - izziv sodobne medicine*, ur. J. R. Gorišek in S. Kraljić, 45 – 46. Maribor: UKC.
- Grasberger, D. 2004. *Avtogeni trening*. Ljubljana; Mladinska knjiga.
- Hawkins, D. I., R. J. Best, K. A. Coney. 2001. *Consumer behavior: Building marketing strategy*. New York: McGraw Company.
- Herbateria. B. I. [Http://prirodnilek.com/](http://prirodnilek.com/) (25. 9. 2017).
- Hernandez, T. in D. Benisson. 2000. The art and science of retail location decisions. *International Journal of Retail & Distribution Management* 28 (8): 357–367.
- Hiti, M. 1994. *Yoga za začetnike*. Ljubljana: Tara Yoga Center.
- Holistic center. 2015. Bioresonanca. [Http://holistic.si/bioresonanca/](http://holistic.si/bioresonanca/) (30. 7. 2017).
- Jelenc, A. 2011. *Komplementarna in alternativna medicina: vpliv sodobne religioznosti in duhovnosti na pojmovanje zdravja in zdravljenja*: Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Kašlik, T. 2010. Diagnoza v očeh. [Https://duhovnost.eu/diagnoza-v-oceh-iridologija/](https://duhovnost.eu/diagnoza-v-oceh-iridologija/) (10. 9. 2017).
- Kitajskamedicina.si. B. I. Kaj je tradicionalna kitajska medicina. [Http://www.kitajskamedicina.si/node/12](http://www.kitajskamedicina.si/node/12) (27. 5. 2017).
- Kodrin, L., A. Kregar Brus in H. Šuster Erjavec. 2013. *Osnove trženja*. Celje: Fakulteta za komercialne in poslovne vede.
- Konečnik Ruzzier, M. 2011. *Temelji trženja: pristop k trženjskemu načinu razmišljanja v 21. stoletju*. Ljubljana: Meritum.
- Mavicevap.com. B. I. Kaj je komplementarna medicina. [Http://www.mavicevap.com/medi/sl/285.html](http://www.mavicevap.com/medi/sl/285.html) (26. 7. 2017).
- Megla, M. 2012. A. Komat: Prepoved proste prodaje zdravnih zelišč je okoljski kriminal. *Delo* 21. julij. [Http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/anton-komat-prepoved-proste-prodaje-zdravnih-zelisc-je-okoljski-kriminal.html](http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/anton-komat-prepoved-proste-prodaje-zdravnih-zelisc-je-okoljski-kriminal.html), intervju z Antonom Komatom (17. 1. 2016).
- Morrison, J. H. 1996. *Knjiga o ajurvedi: vodnik za osebno počutje*. Ljubljana: Gnosis-Quatro.
- Mypersonaltrainer. B. I. Tintura, tintura madre e macerato. [Http://www.mypersonaltrainer.it/farmacognosia/42tinture-madri.html](http://www.mypersonaltrainer.it/farmacognosia/42tinture-madri.html) (26. 7. 2017).
- National Center for Complementary and Alternative Medicine (NCCAM), National Institutes of Health. 2010. What is Complementary and Alternative Medicine. [Http://nccam.nih.gov/health/whatiscom/](http://nccam.nih.gov/health/whatiscom/) (27. 8. 2017).
- Naturopathia.si. B. I. *Naturopatija*. [Http://naturopathia.si/o-naturopatiji](http://naturopathia.si/o-naturopatiji) (17. 1. 2016).

- Parsifal. B. 1. Tržne raziskave in javomnenjske raziskave. [Http://www.parsifal.si/](http://www.parsifal.si/) (28. 2. 2016).
- Perko, J. 2010. *Analiza trženja wellness storitev v ZDA in Sloveniji: Zaključna projektna naloga*. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management.
- Pietroni, P. 1996. *Alternativni načini zdravljenja: družinski priročnik: Kako zdravimo vsakodnevne zdravstvene težave z naravnimi in dopolnilnimi metodami*. Ljubljana: Domus.
- Pizzorno, J. E., P. Snider in M. S. Micozzi. 2015. Nature cure, naturopathy, and natural medicine. V *Fundamentals of complementary and alternative medicine*, ur. Marc S. Micozzi. St. Louis, Elsevier Saunders.
- Potočnik, V. 2000. *Trženje storitev*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Prvi center zdravja. B. 1. *Naturopatija*. [Http://www.abc-zdravja.com/index.php/sl/tehnike/naturopatija](http://www.abc-zdravja.com/index.php/sl/tehnike/naturopatija) (17. 1. 2016).
- ReVelle, C. S. in H. A. Eiselt. 2005. Location analysis: A synthesis and survey. *European Journal of Operational Research* 165 (1): 1–19.
- Revma.net. B. 1. Zdravilstvo. [Https://www.revma.net/priro-nik-za-revmatike/zdravilstvo/](https://www.revma.net/priro-nik-za-revmatike/zdravilstvo/) (25. 5. 2017).
- Rozman, V. 2014. Analiza uspešnosti in zaznave kakovosti storitev alternativne in komplementarne medicine z vidika kupcev. Magistrsko delo. [Https://dk.um.si/Dokument.php?id=64295](https://dk.um.si/Dokument.php?id=64295) (6. 8. 2017).
- Saeka, naturopatska šola. 2017. Šolanja. [Http://www.saeka.si/solanje/](http://www.saeka.si/solanje/) (5. 9. 2017).
- Sakač, S. 2010. Terapija APM po Penzlu. [Http://www.viva.si/Alternativna-in-naravna-pomoč/305/Terapija-APM-po-Penzlu](http://www.viva.si/Alternativna-in-naravna-pomoč/305/Terapija-APM-po-Penzlu) (25. 7. 2017).
- Salvi, R. 2017a. Akupunkturna masaža po Penzlu (APM). [Http://www.naturopatija.si/akupunkturna-masa382a-meridianov-po-penzlu.html](http://www.naturopatija.si/akupunkturna-masa382a-meridianov-po-penzlu.html) (25. 8. 2017).
- Salvi, R. 2017b. Kaj je naturopatija. [Http://www.naturopatija.si/naturopatija-nadaljevanje.html](http://www.naturopatija.si/naturopatija-nadaljevanje.html) (10. 09. 2017)
- Salvi, R. 2017c. O meni. [Http://www.naturopatija.si/o-meni.html](http://www.naturopatija.si/o-meni.html) (10. 9. 2017).
- Samec B. N. 2015. Zakonodaja s področja interaktivne medicine. V 24. posvetovanje *Medicina in pravo: Integrativna medicina - izziv sodobne medicine*, ur. J. R. Gorišek in S. Kraljić, 25 – 26. Maribor: UKC.
- Sanofarm. B. 1. Fitoterapija. [Https://www.lekarnar.com/clanki/fitoterapija/](https://www.lekarnar.com/clanki/fitoterapija/) (11. 9. 2017).
- Silver, V. 2017. Natural holistic healing for your mind body spirit. [Http://www.holistic-mindbody-healing.com/](http://www.holistic-mindbody-healing.com/) (23. 7. 2017).
- Soma Integra Lutman. 2010. Kraniosakralna terapija. [Http://www.kranio.si/terapije/kranio-sakralna-terapija](http://www.kranio.si/terapije/kranio-sakralna-terapija) (29. 7. 2017).
- SSKJ (*Slovar slovenskega knjižnega jezika*). B. 1. [Https://sskj.si/](https://sskj.si/) (2017).
- Stone, J. in J. Katz. 2005. *Perspectives on Complementary and Alternative medicine: Can complementary and alternative medicine be classified?*. Abingdon: Routledge

- Šešok, J. 2017. Kaj obravnavamo. <http://www.bioresonanca.org/kaj-obravnavamo/> (30. 7. 2017).
- Šešok, J. B. I. Bioresonca. <http://www.abczdravja.si/index.php/8-novice/128-bioresonanca> (30. 7. 2017).
- Šola za evolutivno naturopatijo. 2017. Program. <https://naturopathia.si/program/> (5. 9. 2017)
- Tasi, A. 2013. Telo nam vseskozi govori, le prisluhniti mu je treba. intervju z Eriko Brajnik. <http://aljatasi.com/2013/05/telo-nam-vseskozi-govori-le-prisluhniti-mu-je-treba/> (27. 8. 2017).
- Univerza v Mariboru. 2016. zaposleni: učitelji. <http://www.pf.um.si/onas/zaposleni/ucitelji/zaposleni/izredni-profesorji/natasa-samec-berghaus/> (26. 7. 2017).
- Uršič, T. 2013. Integrativna medicina – medicina prihodnosti. <http://www.viva.si/Alternativna-in-naravna-pomoč/10576/Integrativna-medicina-medicina-prihodnosti> (25. 7. 2017).
- Verbitskiy, S. 2017a. Osteopat. <http://www.osteopat.si/osteopat> (29. 7. 2017).
- Verbitskiy, S. 2017b. Kranio-sakralna osteopatija. <http://www.osteopat.si/kranio-sakralna-osteopatija.html> (24.8.2017)
- Združenje naturopatov Slovenije. 2017. Kaj je naturopatija. <https://naturopatija.org/kaj-je-naturopatija/> (11. 9. 2017).
- ZRSZ (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje). B. I. Opis poklica: kiropraktik. https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=2701&Filter (28. 7. 2017).
- Zupan, N. 2010a. Kraniosakralna terapija. <http://www.lekarnanaklik.si/p-177-sodobna-fitoterapija.aspx> (11. 9. 2017).
- Zupan, N. 2010b. Kraniosakralna terapija. <http://www.viva.si/Alternativna-in-naravna-pomoč/1509/Kranio-sakralna-terapija> (26. 7. 2017).
- ZZDej (Zakonu o zdravstveni dejavnosti). Uradni list RS št. 23/05.
- ZZdrav (Zakon o zdravilstvu). Uradni list RS, št. 94/07 in 84/11.
- ZZdrS (Zakon o zdravniški službi). Uradni list RS, št. 98/99, 67/02, 15/03, 2/04, 36/04, 47/06, 72/06, 58/08 in 40/17.
- Žagar, E. 2010. Zdravljenje z bioresonanco je učinkovito. <https://www.aktivni.si/zdravje/alternativa/zakaj-je-zdravljenje-z-bioresonanco-ucinkovito/> (30. 7. 2017).
- Žužek, M. B. I. O homeopatiji. http://www.homeopat.si/o_homeopatiji.html (27. 5. 2017).
- White, I. B. I. Australian Bush flower essences. <http://ausflowers.com.au> (26. 7. 2017).
- WHO (World Health Organization). 2005. *WHO Global Atlas of Traditional, Complementary and Alternative Medicine*. Ženeva: WHO, WHO Centre for health development.
- Wikipedija. 2013. Gemoterapija. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Gemoterapija> (27.4.2017).
- Wikipedija. 2014. Iridologija. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Iridologija> (13.9.2017).
- Wikipedija. 2016. Ajurveda. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Ajurveda> (27. 5. 2017).
- Wikipedija. 2017a. Zdravilstvo. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Zdravilstvo> (27. 7. 2017).

Wikipedija. 2017b. Zeliščarstvo. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Zeliščarstvo> (24.7.2017).

Wikipedija. 2017c. Naturopatija. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Naturopatija> (24.7.2017).

Woodham, A. in D. Peters, 1998. *Enciklopedija komplementarne medicine*. Ljubljana: DZS.

WFC (World federation of chiropractic). 2009. Our mission, our vision. <https://www.wfc.org/website/> (29. 7. 2017).

PRILOGA

Priloga 1   Anketni vprašalnik

Naturopatske storitve in izdelki

Pozdravljeni!

Anketa o naturopatskih storitvah in izdelkih je sestavni del raziskovalnega dela diplomskega dela, ki ga pišem na Fakulteti za management. Cilj ankete je pridobiti podatke o poznavanju naturopatskih storitev na območju Obale in hkrati segmentirati potencialne kupce, uporabnike storitev.

Pripravila sem kratko anketo (10 vprašanj) na temo celostne obravnave pacienta.

Hvala za čas, ki ga boste namenili za reševanje ankete, in za pomoč pri mojem diplomskem delu.

Katarina

Vnesite svoje informacije:

Spol

Starost

Stopnja izobrazbe

Poklic

Povprečni mesečni

prihodki

Število družinskih

Članov

Priloga 1

Število vzdrževanih

otrok

1. Ali poznate izraz celostno (holistično) zdravljenje?

- da
- ne

2. Katero metodo, ki deluje na principu celostnega pristopa k zdravljenju, poznate? (več možnih odgovorov)

- ajurveda
- tradicionalna kitajska medicina (TKM)
- homeopatija
- naturopatija
- ne poznam nobene od naštetih metod
- ne vem, kaj pomeni celostni pristop k zdravljenju

3. Ali ste se sami ali vaši bližnji že srečali, s katero izmed metod, ki deluje na principu celostnega pristopa k zdravljenju?

- da
- ne
- ne vem, kaj pomeni celostni pristop k zdravljenju

4. S katero metodo ste se srečali? (več možnih odgovorov)

- ajurveda
- tradicionalna kitajska medicina (TKM)
- homeopatija
- naturopatija
- ne poznam nobene od naštetih metod
- ne vem, kaj pomeni celostni pristop k zdravljenju

5. Naturopatija je celostno zdravljenje, združuje številne naravne metode (kraniosakralna terapija, cvetna terapija, diete, akupunkturna masaža ...), ki varujejo in ohranjajo zdravje ter odpravljajo zdravstvene težave, naturopat pa je terapevt, ki vam pri tem pomaga. Če bi v vaši bližini imeli možnost obiskati šolanega naturopata, ali bi to storili? (več možnih odgovorov)

- da
- ne
- mogoče
- odvisno od težave, ki bi me pestila
- ne vem, kaj pomeni celostni pristop k zdravljenju
- Drugo

Priloga 1

6. S katerimi težavami bi se obrnili na naturopata? (več možnih odgovorov)

- anksioznost
- depresija
- izgorelost
- težave prebavnega trakta
- težave s hrbtenico
- težave s pritiskom
- težave z izločanjem
- kronična utrujenost
- alergije
- nespečnost
- ženske težave (menstrualne težave ipd.)
- moške težave (prostata ipd.)
- ne bi se odločil za terapijo pri naturopatu
- Drugo

7. Naturopat lahko, poleg posveta in terapije v ambulanti, svetuje tudi različne diete, kapljice, druge pripravke ... Ali bi si želeli vse naturopatske izdelke in pripomočke (čaji, tinkture, olja, hranilna dopolnila, sanitetni material ipd.) dobiti na istem mestu, v ambulanti? (več možnih odgovorov)

- da
- ne
- želel bi jih naročiti po internetu
- ni pomembno
- ne bi obiskal ambulante

8. Kaj bi bilo za vas ključnega pomena pri izbiri lokacije naturopatske ambulante? (več možnih odgovorov)

- dostop z avtom, možnost parkiranja
- javni prevoz, avtobusna postaja
- bližina nakupovalnega centra
- ambulanta v nakupovalnem centru
- ambulanta v mestu
- ambulanta, oddaljena od mesta do pol ure vožnje
- ni pomembno
- ne vem
- ambulante ne bi obiskal

Priloga 1

Drugo

9. Za statistično obdelavo podatkov bi vas prosili še za podatek o vašem zakonskem stanu.

poročen/življenjska skupnost

samski/ločen/ovdovel

10. Za statistično obdelavo podatkov bi vas prosili še za podatek o vaši zaposlitvi.

zaposlen

samozaposlen

brezposeln

upokojenec

študent